MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLA
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

GABRIELĖ APINYTĖ
BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

TURTO KONFISKAVIMAS KAIP BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Oleg Fedosiuk

Vilnius, 2021

TURINYS

ĮVADAS 3
1. TURTO KONFISKAVIMO KAIP BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS SAMPRATA 7
1.1. Turto konfiskavimo samprata ir tikslai 7
1.2. Konfiskuojamo turto turinys 11
2. TURTO KONFISKAVIMO IR PROPORCINGUMO PRINCIPO SANTYKIS 23
2.1. Proporcingumo principas vs. turto konfiskavimo privalomumą 23
1.2. Turto vertės dalies konfiskavimas 33
2.3. Tretiesiems asmenims priklausančio turto konfiskavimas 37
3. IŠPLĖSTINIS TURTO KONFISKAVIMAS 44
3.1. Išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problemos teismų praktikoje 44
3.2. Išplėstinio turto konfiskavimo ir Civilinio turto konfiskavimo įstatymo santykis 50
IŠVADOS 54
PASIŪLYMAI 57
LITERATŪROS SĄRAŠAS 58
ANOTACIJA 69
ANNOTATION 70
SANTRAUKA 71
SUMMARY 72
AKADEMINIO sąžiningumo deklaracija 73

ĮVADAS

Temos aktualumas. Didelės pajamos, turtas ir kita finansinė nauda yra pagrindinė sunkių nusikaltimų darymo, organizuotų grupuočių veikimo ir išsilaikymo priežastis. Akivaizdu, kad viena pagrindinių priemonių kovai su korupciniais, turtiniais, ekonominiais, finansiniais ir kitais nusikaltimais, kuriais siekiama gauti kuo daugiau neteisėtų pajamų ir taip praturtėti – tokio turto konfiskavimas, šalinantis ne tik motyvaciją tokių nusikalstamų veikų darymui, bet ir atimantis galimybę finansuoti tokią veiklą ateityje[1]. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) 1994 m. vasario 22 d. sprendime byloje Raimondo prieš Italiją pabrėžė, kad „konfiskavimas blokuoja įtartino kapitalo judėjimą ir yra efektyvi ir būtina priemonė kovoje su šiuo vėžiu"[2].

Pastebėtina, kad pagal nacionalinius teisės aktus gali būti konfiskuojamas ne tik iš konkrečios nusikalstamos veikos gaunamas bet kokio pavidalo turtas, priemonės ir įrankiai, bet ir toks turtas, kurio teisėtumas nėra įrodytas, t. y. kaltinamasis nesugeba įrodyti, kad toks turtas yra gautas iš teisėtos veiklos. Tokio proceso reguliavimas 2010 m. gruodžio 2 d. įstatymu[3] įtvirtintas BK 72^3 straipsnyje, kaip išplėstinis turto konfiskavimas. Darbe bus nagrinėjamos ne tik pagrindinės šios priemonės taikymo problemos, bet taip pat ir santykis su 2020 m. liepos 1 d. įsigaliojusiu Civilinio turto konfiskavimo įstatymu[4].

Nagrinėjant šią temą, svarbu atkreipti dėmesį, kad tiek standartinio, tiek išplėstinio turto konfiskavimo netinkamas įgyvendinimas kaltinamojo atžvilgiu gali tapti vienų iš labiausiai Lietuvos Respublikos Konstitucija[5] ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laivių apsaugos konvencija[6] (toliau – Konvencija) saugomų asmens vertybių pažeidimu, t. y. nuosavybės neliečiamumas, nekaltumo prezumpcija, teisė į teisingą teismą, draudimas bausti asmenį antrą kartą už tą patį, taip pat ir trečiųjų asmenų interesų pažeidimai, įrodinėjimo pareigos perkėlimas kaltinamajam. Moksliniuose darbuose ir teismų praktikoje nuolat keliamas klausimas dėl turto konfiskavimo atitikimo proporcingumo principui, atsižvelgiant į turto konfiskavimo privalomumą pagal BK nuostatas – ar tokie ribojimai nėra pernelyg didelė našta kaltinamajam ir tam tikrais atvejais su juo susijusiems tretiesiems asmenims.

---

[1] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-30-788/2017.

[2] EŽTT 1994 m. vasario 22 d. sprendimas byloje Raimondo prieš Italiją, Nr. 12954/87, prgf. 30, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ebe1a.

[3] 2010 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildomo ir kodekso papildymo 723, 1891 straipsniais įstatymas, XI-1199. *Valstybės žinios*, 2012-12-11, Nr. 145-7439.

[4] „Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymas,". TAR, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1bab72a273e411eaa38ed97835ec4df6.

[5] „Lietuvos Respublikos Konstitucija", TAR, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr.

[6] „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija". TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 6 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0DD705F93CDD.

Pastebėtina, kad literatūroje gausu autorių ir mokslinių darbų nagrinėjančių turto konfiskavimo svarbą ir proporcingumą per gauto pelno prizmę, tačiau turto konfiskavimo proporcingumo problematika itin aktuali ir nusikalstamos veikos priemonės konfiskavimo kontekste. Pavyzdžiui, traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 281 str. kaip nusikalstamos veikos priemonę konfiskuojant transporto priemonę, taip pat traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 199 str. ir konfiskuojant ne tik kontrabandą, bet ir transporto priemonę, kaip nusikalstamos veikos priemonę. Teismų praktika šiose byloje formuojama taip, kad sprendžiant dėl nusikaltimo priemonės (automobilio) konfiskavimo, dažnu atveju konfiskuojama pinigų suma, atitinkanti turto vertę arba jos dalį. Taigi ši priemonė yra nukreipta į, dažniausiai, teisėtomis pajamomis įgytą turtą. Be to, kyla klausimas, kaip teismas nustato, kokios dalies turto vertės konfiskavimas yra teisinga ir ne per didelė našta kaltinamajam, ar turto vertės konfiskavimas yra teisinga ir efektyvi priemonė atsižvelgiant į baudžiamojo poveikio priemonių tikslus.

Mokslinis naujumas ir ištyrimo lygis. Turto konfiskavimo taikymo problematiką lietuvių literatūroje atskleidžia tokie autoriai kaip Rasa Paužaitė[7], nagrinėjusi nusikalstamu būdu gauto turto sampratą, turinį, teisinio reglamentavimo bei taikymo teismų praktikoje problemas, Skirmantas Bikelis[8] kartu su autorių kolektyvu išleidęs monografiją, kurioje išsamiai nagrinėjamas turto konfiskavimas ne tik Lietuvos, bet ir dar 19 Europos Sąjungos valstybių mastu, taip pat atskiruose darbuose nagrinėjęs turto konfiskavimo proporcingumo problematiką, ir kiti autoriai kaip Oleg Fedosiuk[9], Vytautas Piesliakas[10], Romualdas Drakšas[11], Eglė Kavoliūnaitė[12], nagrinėjantys kitus svarbius turto konfiskavimo apsektus. Nors literatūroje gausu autorių nagrinėjančių turto konfiskavimo taikymo problematiką, manytina, kad mažai dėmesio skirta turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų reglamentavimui ir pastarojo taikymo problematikai, taip pat trūksta teismų praktikos analizės, susijusios su turto vertės ar jos dalies konfiskavimo galimybėmis. Literatūroje taip pat trūksta išvadų, kaip galima pakeisti teisės aktų

[7] Rasa Paužaitė, „Iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis". *Socialinių mokslų studijos*. 4, 4 (2009); Rasa Paužaitė, „Turto konfiskavimo teisinės prigimties problemos". *Jurisprudencija,* 98, 8 (2002).

[8] Skirmantas Bikelis, „Permąstant sankcijas už kontrabandą: proporcingumo problema (II). Konfiskavimo ir mokestinių priemonių taikymo klausimai", *Teisės problemos* (2013); Skirmantas Bikelis „Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos". *Teisės problemos* (2018).

[9] Oleg Fedosiuk, „Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo". *Jurisprudencija* 19, 3 (2012).

[10] Vytautas Piesliakas, „Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje", *Teisės problemos* 3 (1994); Vytautas Piesliakas, „Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė". *Jurisprudencija,* 18, 2 (2011).

[11] Romualdas Drakšas, „Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje". *Jurisprudencija* 26, 2 (2019).

[12] Eglė Kavoliūnaitė, „Turto konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvoje". *Teisės problemos,* 59, 1 (2008).

normas, kad pastarosios būtų suderintos baudžiamojo poveikio priemonių pagrindinių tikslų atžvilgiu ir jų taikymas nepasireikštų proporcingumo ir teisingumo principų pažeidimu.

Tiriama problema. Darbe keliamas klausimas, kaip teismų praktikoje yra įgyvendinamas proporcingumo principas taikant turto konfiskavimo normą, atsižvelgiant į šios priemonės privalomumą pagal baudžiamojo įstatymo nuostatas. Taip pat keliama problema, ar išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimas kaltinamojo atžvilgiu nepažeidžia pagrindinių tarptautiniais teisės aktais saugomų asmens vertybių ir kartu trečiųjų asmenų interesų?

Darbo reikšmė. Išanalizavus mokslinę literatūrą, teismų praktiką, darbo pabaigoje siekiama pateikti pasiūlymus, kaip būtų galima pakeisti baudžiamojo įstatymo normas, siekiant išspręsti klausimą dėl asmens teisių pažeidžiamumo taikant turto konfiskavimą, santykį su tokios priemonės atitikimu proporcingumo principui, baudžiamojo poveikio priemonių keliamų tikslų pasiekiamumą.

Darbo tikslas. Atskleisti turto konfiskavimo reguliavimą ir jo galimas spragas, taip pat įvertinti jo praktinį taikymą, siekiant nustatyti, ar visų baudžiamajame įstatyme įtvirtintų formų turto konfiskavimas suderinamas su baudžiamojo poveikio priemonėms keliamais tikslais.

Darbo uždaviniai. 1. Atskleisti turto konfiskavimo kaip baudžiamojo poveikio priemonės sampratą, tikslą ir tokios priemonės suderinamumą su baudžiamojo poveikio priemonių tikslais.

2. Nustatyti konfiskuotino turto turinį ir apibrėžti pagrindines tokio turto konfiskavimo problemas.

3. Išnagrinėti turto konfiskavimo privalomumo ir proporcingumo santykį.

4. Išnagrinėti turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų taikymo problematiką teismų praktikoje.

5. Nustatyti pagrindines išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimo problemas bei santykį su žmogaus teisių apsauga.

6. Nustatyti išplėstinio turto konfiskavimo (BK 72^3 str.) ir Civilinio turto konfiskavimo santykį, civilinio turto konfiskavimo taikymo galimybes ir reikšmę.

Darbo metodika. Rengiant baigiamąjį darbą bus naudojami šie metodai:

Sisteminės analizės metodas naudojamas įvairių mokslinių šaltinių svarbiausių aspektų nagrinėjama tema išskyrimui ir susisteminimui baigiamajame darbe.

Dokumentų analizės metodas naudojamas teisinių dokumentų tyrimui, tam tikrų nuostatų išaiškinimui, nacionalinių ir tarptautinių teismų praktikos analizei ir aptarimui darbe.

Lyginamasis metodas naudojamas Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių teisės aktų ir doktrinos, kiek tai susiję su turto konfiskavimu, lyginimui, ypatybių išskyrimui.

Loginis-analitinis metodas naudojamas apibendrinant baigiamojo darbo metu išnagrinėtą informaciją ir pateikiant galutines išvadas ir pasiūlymus.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir pasiūlymai. Pirmajame darbo skyriuje bus nagrinėjama turto konfiskavimo kaip baudžiamojo poveikio priemonės samprata ir tikslai, nustatoma, kas gali būti laikoma konfiskuotinu turtu remiantis teismų praktika ir analizuojamos pagrindinės problemos susijusius su turto pripažinimu konfiskuotinu.

Antrajame darbo skyriuje gilinamasi į turto konfiskavimo privalomumo ir proporcingumo principo santykį, aptariami tam tikri turto vertės konfiskavimo probleminiai aspektai, turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų.

Trečiajame darbo skyriuje nagrinėjamas išplėstinio turto konfiskavimo santykis su pagrindinėmis saugomomis žmogaus laisvėmis bei nagrinėjamas santykis su neseniai įsigaliojusiu Civilinio turto konfiskavimo įstatymu, pastarojo reikšmė ir galimybės.

Ginamieji teiginiai. Turto konfiskavimas kaip baudžiamojo poveikio priemonės taikymas teismų praktikoje ne visuomet suderinamas su proporcingumo principo reikalavimais, dėl ko gali būti pažeidžiamos pagrindinės įstatymų saugomos asmens teisės.

1. TURTO KONFISKAVIMO KAIP BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS SAMPRATA

1.1. Turto konfiskavimo samprata ir tikslai

Turto konfiskavimas BK 72 straipsnio 1 dalyje apibrėžiamas kaip priverstinis neatlygintinas konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas kaltininką ar kitus asmenis, paėmimas valstybės nuosavybėn. Autoriai literatūroje turto konfiskavimą taip pat apibrėžia kaip ,,neatlygintiną nuosavybės teisės objekto nusavinimą, kai tai daroma siejant su neteisėta to turto valdytojo veikla arba to turto panaudojimu neteisėtiems tikslams"[13]. Dabartiniame BK turto konfiskavimas, skirtingai nei 1961 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – 1961 m. BK), laikomas baudžiamojo poveikio priemone. 1961 m. BK turto konfiskavimas buvo reglamentuojamas kaip viena iš papildomų bausmių rūšių ir apibrėžiamas kaip priverstinis neatlygintinas paėmimas valstybės nuosavybėn viso ar dalies turto, kuris yra asmeninė nuteistojo nuosavybė, arba turto, kuris yra perduotas valdyti kitiems asmenims, tačiau gautas nusikalstamu būdu.

Šis turto konfiskavimo normos pakeitimas buvo priimtas atsižvelgiant į tarptautiniuose teisės aktuose ir kitų šalių baudžiamųjų įstatymų nustatytą turto konfiskavimo sampratą, taip turto konfiskavimą susiejant tik su nusikalstama veika, iš jos gauto pelno, panaudotų įrankių ar priemonių konfiskavimu ir panaikinant šios priemonės sampratą kaip bausmę. Kaip nurodo V. Piesliakas, galiojant 1961 m. BK teismas galėjo už kyšininkavimą konfiskuoti ir nuteistojo automobilį, nors pastarasis jokio ryšio su nusikalstama veika ir neturėjo[14]. Tačiau atkreipiamas dėmesys, kad 1961 m. BK egzistavo 36 straipsnis, kuris buvo skirtas apibrėžti nekonfiskuotiną turtą, kurio konfiskavimas stipriai apsunkintų nuteistojo ar jo artimųjų gyvenimo sąlygas (pavyzdžiui, drabužiai, baldai, namų apyvokos reikmenys, gyvenamasis namas ir ūkiniai pastatai, vienintelė karvė arba telyčia, gamybos priemonės, reikalingos profesiniam nuteistojo darbui, maisto produktai ir pinigai, reikalingi nuteistojo išlaikomiems asmenims trims mėnesiams ir kt.). Taigi, net ir 1961 m. BK buvo nustatytos tam tikros konfiskuojamo turto ribos, kurios dalinai saugojo asmens teises, nekonfiskuojant turto, būtino išgyvenimui.

Po naujojo baudžiamojo įstatymo įsigaliojimo, Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą Nr. 1A-390, pateikė išaiškinimą dėl turto konfiskavimo sampratos lyginant pastarąją su 1961 m. BK. Pirmosios instancijos teismui konfiskavus nusikaltimo vietoje pamestą nuteistajam priklausantį mobilųjį telefoną, apeliacinės instancijos teismas, 2005 m. priimdamas nuosprendį, nurodė, jog kartu su 1961 m. BK pakeitimu pasikeitė

[13] Kavoliūnaitė, *supra note*, 12: 26.
[14] Vytautas Piesliakas, „Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė". *Jurisprudencija*, 18, 2 (2011): 676.

ne tik teisinė turto konfiskavimo prigimtis, bet ir paties turto konfiskavimo samprata bei turinys. Kaip toliau teismas aiškino – „[...] jei pagal 1961 m. BK 35 str. galėjo būti konfiskuojamas bet koks kaltininkui nuosavybės teise priklausantis turtas, tai 2000 m. BK 72 str. numato, kad konfiskuotinas tik tas turtas, kuris buvo nusikaltimo įrankis, priemonė ar nusikalstamos veikos rezultatas"[15]. Tuo remiantis, teismas nurodė, kad nuteistojo mobilusis telefonas, kuris buvo rastas įvykio vietoje, negali būti priskirtinas konfiskuotinų daiktų kategorijai, kadangi pastarasis buvo asmeninis nuteistojo daiktas, kuris atsitiktinai įvykio vietoje buvo pamestas paties nuteistojo. Taigi, teismas dar kartą patvirtino, kad pagal naujojo BK 72 straipsnio aiškinimą, konfiskuojamas tik toks turtas, kuris yra sietinas su nusikalstama veika, jos padarymu, nusikalstamos veikos palengvinimu ar tai yra jos rezultatas. R. Drakšas papildomai pažymi, kad sovietinių laikų baudžiamosios politikos neatitikimas demokratinės visuomenės tradicijų buvo pagrindinis veiksnys, kuris paskatino turto konfiskavimą BK įtvirtinti kaip baudžiamojo poveikio priemonę[16]. Profesoriaus teigimu, „mūsų valstybės požiūris į nusikaltusį asmenį, jos baudžiamoji politika tuo metu mokslininkų buvo orientuojama į baudžiamojo liberalizmo koncepciją pagal kurią reikalaujama pagrindine bausmės paskirtimi pripažinti individualiąją prevenciją (nusikaltusio asmens resocializaciją). Kita vertus, manyta, kad turto konfiskavimas gali padėti atkurti socialinį teisingumą. Todėl ir atsirado būtinybė naujai reglamentuoti turto konfiskavimą kaip baudžiamojo poveikio priemonę. Buvo siekiama realizuoti idėją, kad daryti nusikalstamą veiką turtiniu požiūriu „neapsimoka" ne tik dėl BK sankcijoje numatytos bausmės, bet ir dėl to, jog iš kaltininko valstybės nuosavybėn turi būti paimami BK uždraustos padarytos veikos įranga, priemonės ir rezultatas"[17].

G. Šulija išskyrė kitą turto konfiskavimo sampratos pakeitimo priežastį – turto konfiskavimą laikant bausme, užkertamas kelias turto konfiskavimui iš trečiųjų asmenų. Autorius nurodo, kad „[...] bausmė yra individuali poveikio priemonė. Vadinasi, jei iš nusikalstamos veikos gautas turtas konfiskuojamas iš trečiųjų asmenų, jie taip pat turi būti nubausti kaip nusikalstamos veikos bendrininkai arba asmenys, prisidėję prie nusikalstamos veikos padarymo. Nebetraktuojant šios priemonės kaip papildomos bausmės, nusikalstamu būdu gautas turtas, jei jis trečiojo asmens įgytas neatsargiai, galėtų būti konfiskuojamas nesprendžiant jo baudžiamosios atsakomybės klausimo"[18]. Darytina išvada, kad turto konfiskavimo sampratos atskyrimas nuo bausmės, paverčiant šią priemonę baudžiamojo poveikio priemone, palengvina turto konfiskavimo taikymą trečiųjų asmenų atžvilgiu, neįrodinėjant tiesioginio trečiųjų asmenų

[15] Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. rugpjūčio 18 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-390.
[16] Drakšas, *supra note*, 11: 332.
[17] Drakšas, *supra note*, 11: 332.
[18] Gintautas Šulija. „Turtinių bausmių reforma naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse". *Jurisprudencija* 55, 44 (2002): 64.

ryšio su nusikalstama veika, t. y. neįrodinėjant nusikalstamos veikos sudėties požymių. BK 72 str. 4 dalyje numatytas baigtinis sąrašas atvejų, kai turtas gali būti konfiskuojamas iš trečiųjų asmenų, nepaisant ar šis asmuo nuteistas už nusikalstamos veikos padarymą.

Atsižvelgiant į BK 42 straipsnyje nustatytą bausmių sąrašą, matyti, kad bausmės yra nukreiptos į asmeninį žmogaus turtą, pajamas (pvz., bauda), kitos bausmės susijusios su asmens laisvės apribojimu (pvz., areštas, laisvės atėmimas), tačiau jų visų paskirtis – paveikti asmenį per jam asmeniškai priklausant turtą, taikant finansines sankcijas, taip pat apribojant pastarojo laisvę, taip siekiant nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį ir veikti jį prevenciškai nuo nusikalstamumo ateityje. Abejotina, ar turto konfiskavimas kaip bausmė būtų veiksmingas konfiskuojant iš asmens nusikalstamos veikos rezultatą, t. y. turtą, kuris buvo neteisėtai įgytas, niekada nepriklausė pačiam kaltinamajam. Manytina, kad tokia priemone niekaip nėra bloginama asmens padėtis, ji nėra nukreipta į asmens teisėtai įgytą turtą ar pastarojo laisvę, dėl ko būtų galima turto konfiskavimą laikyti bausme taip, kaip ji apibrėžta baudžiamajame įstatyme. Apibendrintai, galima teigti, kad turto konfiskavimo sietinumas su bausme ir konfiskuojamo turto ribų nenustatymas sudarė prielaidas asmens teisių į nuosavybės neliečiamumą pažeidimui, t. y. iš kaltinamojo buvo galimybė konfiskuoti bet kokį turtą, nepriklausomai nuo tokio turto sietinumo su padaryta nusikalstama veika. Akivaizdu, kad naujasis baudžiamasis įstatymas, turto konfiskavimo sampratos sulyginimas su Europos Sąjungos teisės aktais buvo vienas pirmųjų žingsnių asmens teisių apsaugai turto konfiskavimo kontekste. Akcentuotina, kad turto konfiskavimo netinkamas apibrėžimas, išaiškinimas ir jo taikymas gali nepagrįstai suvaržyti asmens teises, todėl būtent šis pakeitimas padėjo žengti pirmą žingsnį normos tobulinimo link, siekiant kuo labiau sumažinti tikimybę pažeisti, be kita ko, ir proporcingumo, teisingumo principus ir nukrypti nuo turto konfiskavimu siekiamų tikslų.

Tinkamam temos išnagrinėjimui būtina išskirti pagrindinius turto konfiskavimo, kaip baudžiamojo poveikio priemonės, tikslus. Kaip toliau bus nagrinėjama šiame darbe, pagrindinės turto konfiskavimo įgyvendinimo problemos susijusios su grėsme, jog taikant šią poveikio priemonę galima lengvai pažeisti proporcingumo ir teisingumo principus, t. y. nuolat keliamas klausimas, ar pasirinktos priemonės padės įgyvendinti baudžiamojo poveikio priemonėmis siekiamus tikslus, ar turto konfiskavimu asmeniui nėra užkraunama pernelyg didelė ir neproporcinga našta. BK 67 str. 1 dalyje baudžiamojo poveikio priemonės tikslas apibrėžtas trumpai – turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį. Toks apibrėžimas gana primityvus, neinformatyvus, reikalaujantis papildomo išaiškinimo. Literatūroje, siekiant plačiau išaiškinti baudžiamojo poveikio priemonių tikslus, išskiriamas pagrindas pagal kurį gali būti grupuojamos baudžiamojo poveikio priemonės, pavyzdžiui, pagal savo esmę ir daromą poveikį išskiriamos:

1) prevencinio pobūdžio priemonės; 2) nukentėjusiojo teisių atkūrimui skirtos priemonės; 3) nusikalstamą veiką padariusio asmens pataisymo priemonės[19].

Turto konfiskavimas pagal savo esmę laikomas prevencinio pobūdžio priemone. Šių priemonių paskirtis – padėti užkirsti kelią naujų nusikalstamų veikų padarymui ir pašalinti sąlygas padaryti nusikalstamą veiką[20]. Iš BK 72 straipsnyje pateiktos turto konfiskavimo sampratos galima išskirti ir turto konfiskavimo tikslą – rasti ir konfiskuoti bet kokias nusikalstamai veikai įgyvendinti panaudotas priemones, įrankius ir nusikalstamos veikos rezultatą. Toks apibrėžimas sutampa su prevencinio baudžiamojo poveikio priemonių keliamu tikslu, t. y. atimti priemones ir įrankius, kurie palengvina nusikalstamą veiką bei panaikinti pagrindinį tokių nusikalstamų veikų motyvą – neteisėtas pajamas. Pabrėžtina, kad turto konfiskavimo svarba baudžiamojoje teisėje grindžiama principu, jog niekas neturi gauti pelno iš nusikalstamos veikos padarymo[21]. Taigi, tai yra prevencinė priemonė, kurios pagrindinis tikslas skleisti žinutę adresatams, jog nusikaltimai neapsimoka, panaikinti galimybę nusikaltėliams gauti neteisėtas pajamas iš nusikalstamos veikos, atitinkamai užkirsti kelią nusikaltimams ateityje, be kita ko, atimti įrankius ir priemones naudotas nusikalstamų veikų įgyvendinimui, siekiant išvengti tokių nusikalstamų veikų pakartotinumo.

LAT savo praktikoje taip pat yra pažymėjęs, kad vienas iš baudžiamojo poveikio priemonės tikslų yra teisingumo principo įgyvendinimas. Atitinkamai teismas privalo skirti tokią baudžiamojo poveikio priemonę, kuria nustatyti suvaržymai ir apribojimai nuteistajam būtų pagrįsti ir įgyvendinami[22]. Teisės aktuose nėra apibrėžta teisingumo sąvoka, kadangi tai laikoma vertinamuoju kriterijumi, nuolat formuojamu teismų praktikos, todėl teismai kiekvienu atveju privalo įvertinti bylos aplinkybes, ar taikomos baudžiamojo poveikio priemonės, pavyzdžiui, aptariamas turto konfiskavimas, atitinka siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, nevaržo asmens teisių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti, ar yra išlaikoma pusiausvyra tarp padaryto pažeidimo ir pritaikytos konfiskavimo priemonės apimties[23].

Taigi, galima išskirti tokius turto konfiskavimo, kaip baudžiamojo poveikio priemonės, tikslus – atimant nusikaltimo įrankius bei priemones apriboti asmeniui galimybę ateityje daryti nusikalstamas veikas ir veikti kitus asmenis prevenciškai, konfiskuojant gautas pajamas, kaip nusikalstamos veikos rezultatą, užkirsti kelią asmens pelnymuisi iš nusikalstamų veikų, atitinkamai organizuotam nusikalstamumui, pajamų investavimui kitų nusikalstamų veikų

[19] Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teis*ė, Antroji knyga (Vilnius: Justitia, 2008): 376-377.
[20] *Ibid.*
[21] OECD Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia, „Confiscation of instrumentalities and proceeds of corruption crimes in Eastern Europe and Central Asia", 7. Žiūrėta 2021 m. sausio 17 d., https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-Confiscation-of-Proceeds-of-Corruption-Crimes-ENG.pdf.
[22] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-427/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374-699/2018.
[23] *Ibid.*

atlikimui. Kituose šio darbo skyriuose bus anazliuojami teismų sprendimai turto konfiskavimo bylose, vertinamas šių sprendimų atitikimas baudžiamojo poveikio priemonių keliamių tikslų atžvilgiu, taip pat ir proporcingumo bei teisingumo principo įgyvendinimas teismų praktikoje.

1.2. Konfiskuojamo turto turinys

BK 72 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad konfiskuotinu turtu laikomas šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Praktikoje teismai, spręsdami ar turtas atitinka BK 72 str. numatytus požymius, įvertina tokio turto panaudojimo reikšmę nusikalstamos veikos įgyvendinimui. Konfiskuotinu turtu gali būti pripažįstamas ir toks turtas, kuris nėra tiesiogiai pritaikytas nusikalstamos veikos įgyvendinimui, bet nustatoma, kad tokio turto panaudojimas palengvino nusikalstamos veikos padarymą taip, kad be pastarojo panaudojimo nusikalstamos veikos padarymas nebūtų įmanomas ar būtų apsunkintas (pavyzdžiui, specialių ertmių, saugyklų įrengimas transporto priemonėje)[24].

Nusikalstamos veikos įrankiais pripažįstami daiktai, kuriais, „siekdamas sumažinti pastangas ar koncentruoti jėgas, kaltininkas tiesiogiai daro poveikį nusikalstamos veikos dalykui ar nukentėjusiam asmeniui ir taip padaro žalą baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms"[25]. Teismų praktikoje nusikaltimo įrankiais paprastai pripažįstami šaunamieji ginklai, sprogmenys, nuodai, įvairūs įsilaužimo įrankiai, ūkiniai, buitiniai įrankiai[26], kūno sužalojimams daryti naudojami įtaisai, pavyzdžiui, beisbolo lazda[27] ir kt. Nusikalstamos veikos įrankiu gali būti pripažintas ir automobilis, jeigu pastarasis buvo panaudotas, pavyzdžiui, pašalinant kliūtis, siekiant patekti į saugomą teritoriją[28]. Nors pagal nusikalstamos veikos įrankio apibrėžimą įrankiu kaltininkas daro tiesioginį poveikį nukentėjusiajam ar kitam turtui, teismų praktikoje randama pavyzdžių, kuomet kompiuteris bei telefonas, naudojami ieškant informacijos apie nusikalstamai veikai naudotas medžiagas, vykdant elektroninius susirašinėjimus ir užsakymus, kontaktuojant su galimais neleistinų medžiagų pirkėjais taip pat pripažįstami nusikalstamos veikos įrankiais[29]. Pagal toliau nagrinėtiną nusikalstamos veikos priemonės apibrėžimą, manytina, kad kompiuteris bei telefonas, naudojami išvardintoms paskirtims, turėtų būti laikomi nusikalstamos veikos priemonėmis, kaip nusikalstamos veikos įgyvendinimą lengvinantys prietaisai. Tačiau pagal atliktą teismų praktikos analizę, matyti, kad daikto pripažinimas įrankiu

[24] Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-277-307/2020.
[25] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga".
[26] Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-120-209/2015.
[27] Vilniaus apygardos teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-213-843/2017.
[28] Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-120-209/2015.
[29] Panevėžio apygardos teismo 2020 m. lapkričio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166-334/2020. Pastebėtina, kad kitoje byloje tokie daiktai buvo pripažinti nusikalstamos veikos priemonėmis, žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-191-495/2016.

ar priemone nėra esminis rodiklis, kuris darytų įtaką teismo sprendimui dėl kaltinamojo baudžiamosios atsakomybės ar baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimo. Pritartina S. Bikelio nuomonei, kad ,,įrankio" ir ,,priemonės" sąvokas būtų galima sujungti į vieną kaip tai numato 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2014/42/ES[30] įrankio sąvoką aiškinant kaip priemonės rūšį[31].

BK 72 straipsnio 2 dalyje nurodytomis nusikalstamos veikos priemonėmis pripažįstami įrenginiai, mechanizmai, prietaisai ar kitas turtas, kurį kaltininkas naudoja tam, kad sudarytų sąlygas ar palengvintų nusikalstamos veikos padarymą[32]. Tokia priemone įprasta laikyti transporto priemonę kontrabandos bylose, kuomet transporto priemonėje įrengtos slėptuvės ar kitos ertmės specialiai pritaikytos kontrabandos paslėpimui ir gabenimui. Pavyzdžiui, laivo pritaikymas didesniam kiekiui krovinių, prailginta galinė dalis, paaukštinti bortai, tentas kroviniams uždengti[33]. Atkreiptinas dėmesys, kad tokio pobūdžio bylose aplinkybė, kad automobilyje nėra įrengta speciali slėptuvė ar kita įranga, nesudaro pagrindo teigti, jog toks turtas negali būti pripažintas nusikalstamos veikos padarymo priemone[34]. Tokiais atvejais taip pat nustatinėjama, ar nusikalstamos veikos padarymas nenaudojant šio turto būtų labai apsunkintas – pavyzdžiui, įvertinamas gabenamo dalyko kiekis[35]. Vilniaus apygardos teismas, nagrinėdamas turto pasisavinimo pagal BK 183 str. bylą, nurodė, kad pagrobtos vertybės buvo išvežtos automobiliu ir būtent automobilio panaudojimas padėjo užbaigti nusikalstamą veiką. Nustatyta, kad automobilis nebuvo specialiai pritaikytas pagrobto turto pervežimui, tačiau, atsižvelgiant į pagrobto turto kiekį, automobilis nebuvo būtina priemonė turto pervežimui. Atitinkamai teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai konfiskavo transporto priemonę kaip nusikalstamos veikos priemonę[36]. Teismas sprendė, kad pagrobto turto kiekis nebuvo toks didelis, kad pastarojo nebūtų galima gabenti kitaip, pavyzdžiui, pėsčiomis.

Analogiškai kontrabandos gabenimui per valstybės sieną, nusikaltimą palengvinančia priemone taip pat laikoma ir transporto priemonė, kuria buvo neteisėtai per valstybės sieną gabenami asmenys (BK 292 str.)[37]. Neteisėto žmonių gabenimo per valstybės sieną byloje apeliacinės instancijos teismas taip pat pripažino, kad mobilaus ryšio priemonės ir kompiuteris,

---

[30] „2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje", EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 31 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=LT.

[31] Skirmantas Bikelis, „Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų". *Teisės problemos* 97, 1 (2019): 9.

[32] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga".

[33] Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-423/2007.

[34] Panevėžio apygardos teismo 2017 m. sausio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-22-350/2017.

[35] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga"; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-124/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5/2007.

[36] Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-120-209/2015.

[37] Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-355-453/2017.

kuriuo nuteistasis, naudojantis kompiuteryje sudiegta ,,Skype" programa ir mobiliuoju ryšiu duodavo bendrininkams nurodymus, aiškinio kelią, perdavinėjo adresus, sudarė sąlygas ir palengvino nusikalstamos veikos padarymą, atitinkamai, šie prietaisai byloje pripažinti nusikalstamos veikos padarymo priemone[38]. Apie transporto priemonės, kaip nusikalstamos veikos darymo priemonės, konfiskavimo galimybę pasisakė teismas baudžiamojoje byloje asmenį traukiant baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 146 str. ir 156 str. numatytas nusikalstamas veikas. Teismas nustatė, kad neteisėtai atėmus laisvę nukentėjusiajam jis buvo vežamas automobiliu, jame buvo naudojamas fizinis smurtas nukentėjusiojo atžvilgiu, todėl automobilis laikytinas nusikaltimo priemone ir gali būti konfiskuojamas[39].

Byloje dėl pranešimo apie nebūtą nusikaltimą (pagal BK 236 str.) nusikaltimo priemone pripažintas automobilis dėl kurio tariamos vagystės nuteistasis kreipėsi į policiją ir į draudimo bendrovę dėl draudimo išmokos gavimo. Teismas išaiškino, kad ,,automobilio paslėpimas, pranešimas apie nebūtą nusikaltimą policijai ir bandymas gauti draudimo išmoką, nes be minėto automobilio šios veikos apskritai nebūtų įmanomos, kaip nebūtų įmanoma įgyvendinti ir nuteistojo ketinimų. Taigi akivaizdu, kad automobilis buvo panaudotas kaip priemonė nusikalstamai veikai ne tik palengvinti, bet ir tiesiogiai ją padaryti"[40]. Nusikalstamos veikos priemone pripažįstami ir pinigai, kuriuos kaltininkas panaudojo nusikalstamai veikai daryti, pavyzdžiui, kasacinėje byloje teismas nustatė, kad ,,[…] nenustatytas nusikaltimo bendrininkas davė D. D. 1000 Lt pradinei įmokai sumokėti už apgaule norimą įsigyti kompiuterį, todėl šiuos bei kratos metu pas D. D. rastus pinigus pagrįstai pripažino nusikaltimo padarymo priemone ir konfiskavo"[41]. Kaip ir minėta, turto konfiskavimo įgyvendinimui svarbu nustatyti, kad konkreti priemonė buvo naudojama nusikalstamai veikai įgyvendinti, t. y. tai buvo būtina priemonė, be kurios asmuo nebūtų įgyvendinęs nusikalstamos veikos. Taigi, kiekvienu atveju teismui svarbu įvertinti konfiskuojamo turto sąsajumą su nusikalstama veika. Šioje dalyje svarbu pažymėti, kad konfiskuojant nusikalstamos veikos įrankį ar priemonę, dažnu atveju konfiksuojamas kaltininko teisėtomis pajamomis įgytas turtas, kurio kilmė nėra nusikalstama, o neretai ir tokio turto vertė (pavyzdžiui, automobilis) yra didelė. Manytina, kad tam tikrais atvejais nusikalstamos veikos įrankio ar priemonės konfiskavimas neatitinka proporcingumo principui keliamų reikalavimų ir kaltinamajam sukelia pernelyg didelę naštą. R. Paužaitė taip pat pažymi, kad EŽTT sprendimai kontrabandos dalyko konfiskavimo bylose sudaro prielaidas abejoti nusikalstamos veikos įrankių

[38] Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-191-495/2016.
[39] Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-557-478/2015.
[40] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2008.
[41] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-307/2007.

ir priemonių konfiskavimo pagrįstumu, jeigu jie nėra pavojingi *per se*.[42] Proporcingumo principo įgyvendinimas šios kategorijios bylose plačiau bus nagrinėjamas kitame skyriuje.

Nusikalstamos veikos rezultatu pagal BK 72 str. 2 dalį pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas bet kokio pavidalo turtas. R. Paužaitė netiesioginės pajamas iš nusikalstamos veikos įvardija kaip ,,moderniausią" ir sudėtingiausią konfiskuotino turto atmainą. Pastaroji yra susiformavusi kuriant tarptautinius dokumentus, kurių pagrindinis tikslas yra kova su organizuotu nusikalstamumu ir pinigų plovimu – ,,tai pelnas ar kitokia turtinė nauda, gaunama ne iš pačios nusikalstamos veikos, bet iš tiesioginių pajamų [...], kaltininkas ,,padaugina" tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautą turtą, pavyzdžiui, investuoja nusikalstamu būdu gautus pinigus ar išnuomoja pagrobtą automobilį"[43]. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakyme ,,Dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo"[44] nustatyta, kad netiesioginių pajamų sąvoka yra vertinamojo pobūdžio ir priklauso nuo ikiteisminio tyrimo metu nustatytų aplinkybių, tačiau ,,[…] tokiu turtu turėtų būti pripažįstamos iš nusikalstamu būdu įgyto turto gautos palūkanos, dividendai, iš nuomos gautos pajamos ir kt."[45].

Baudžiamajame įstatyme pateiktas nusikalstamos veikos rezultato apibrėžimas sietinas su 2005 m. vasario 24 d. Europos Sąjungos Tarybos pamatiniame sprendime 2005/212/TVR dėl nusikalstamu būdų įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo[46] pateikiamu ,,pajamų" ir ,,turto" apibrėžimais. Pajamos apibrėžiamos kaip ,,bet kokia ekonominė nauda, gauta iš nusikaltimų. Jos gali būti bet kokios turto formos" – atitinkamai turtas ,,apima bet kaip apibrėžtą turtą, ir materialų arba nematerialų, kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą ir teisinius dokumentus, patvirtinančius nuosavybės teisę arba interesą į tokį turtą". Šiame Tarybos pamatiniame sprendime pateiktos sąvokos kyla iš 1990 m. Europos konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo[47] ir 2000 m. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą[48]. Nusikalstamos veikos rezultatu teismų praktikoje laikomi apgaulės būdu įgytos piniginės lėšos[49],

---

[42] Rasa Paužaitė, „Iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis", *Socialinių mokslų studijos*, 4, 4 (2009): 210.
[43] *Ibid*, 203.
[44] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas ,,Dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo", TAR, žiūrėta 2021 m. gegužės 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/06b03b607a0811e89188e16a6495e98c/asr.
[45] *Ibid.*
[46] 2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR ,,Dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo", žiūrėta 2021 m. vasario 12 d., https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:LT:PDF.
[47] „Europos 1990 m. konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo", Valstybės žinios, žiūrėta 2021 m. vasario 12 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.153731.
[48] „Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą", Valstybės žinios, žiūrėta 2021 m. vasario 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EDA96BD597A4.
[49] Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-19-616/2021.

prekybos poveikiu byloje – grynieji pinigai, dovanų maišeliai, dovanų čekiai[50], kontrabandos byloje – cigarečių pakeliai[51], už psichotropinių medžiagų[52] ir kontrabandinių cigarečių[53] pardavimą – gautos pajamos, pelnymosi iš kito asmens prostitucijos – gautos pajamos[54], turto pasisavinimo byloje – nusikalstamu būdu užvaldytos lėšos[55] ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktuose nėra nustatytas baigtinis nusikalstamos veikos rezultatų sąrašas, dėl skirtingų bylų aplinkybių, vis kitas turtas gali būti tokiu pripažintas. Tam tikro turto laikymas nusikalstamos veikos rezultatu ir pastarojo laikymas nusikalstamos kilmės turtu kelia abejonių. Pavyzdžiui, nagrinėjant baudžiamasis bylas susijusias su apgaulingu apskaitos tvarkymu, galima pastebėti atvejus, kuomet kaip apgaulingos apskaitos tvarkymo rezultatas konfiskuojami kratos metu rasti grynieji pinigai. LAT priėmė nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514-942/2015, kuria nustatė, kad kratos K. G. gyvenamojoje vietoje ir UAB „I." priklausančiose parduotuvėse metu rasti grynieji pinigai yra apgaulingai vedamos buhalterinės apskaitos rezultatas[56]. Teismas papildomai nurodė, kad „[…] įvertinę byloje surinktus įrodymus, pinigų radimo vietą kartu su daiktais, kurių prekyba užsiėmė UAB „I." priklausančios parduotuvės, atskirų pinigų sumų įpakavimą ir datų nurodymą lapeliuose, teismai konstatavo, kad visi K. G. gyvenamojoje vietoje rasti pinigai buvo gauti iš UAB „I." vykdytos veiklos. K. G. tvirtinimo, kad rasti pinigai priklauso jam asmeniškai ar jo šeimai kaip turėtos santaupos, nepatvirtino jokie byloje surinkti įrodymai, todėl teismai tai pagrįstai įvertino kaip bandymą pateisinti įgytų pinigų teisėtumą."[57]. Kitoje byloje Vilniaus apygardos teismas konfiskavo kratos metu R. B. seife darbo vietoje rastus grynuosius pinigus, t. y. 24 500 Lt, kaip apgaulingai tvarkomos buhalterinės apskaitos veikos rezultatą[58]. Pažymėtina, kad nuosprendyje plačiau teismo nepasisakoma, kaip nustatyta šių grynųjų pinigų nusikalstama kilmė ir jų sietinumas su konkrečia nusikalstama veika. Tokio turto konfiskavimo pagrįstumas abejotinas, kadangi vien iš apgaulingo apskaitos tvarkymo joks turtas nėra gaunamas[59] ir vien apgaulingos buhalterinės apskaitos vedimas nelemia turto nusikalstamos kilmės[60]. BK 222 str. numatyti šios nusikalstamos veikos padariniai – negalima visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros – nesusiję su pelno gavimu. Pažymėtina, kad paprastai ši nusikalstama veika inkriminuojama

[50] Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-297-307/2020.
[51] Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gruodžio 22 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-124-354/2020.
[52] Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-41-843/2020.
[53] Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 7 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-247-988/2020.
[54] Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-84-626/2018.
[55] Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-209-449/2019.
[56] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514-942/2015.
[57] *Ibid.*
[58] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. rugpjūčio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-870/2019.
[59] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308-697/2016.
[60] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016.

kartu su turto pasisavinimu ar turto išvaistymu (BK 183 str., 184 str.), konfiskuojant pasisavintą arba išvaistytą turtą[61]. Primintina, kad nusikalstamos veikos rezultatas sietinas su tokio turto nusikalstama kilme, taigi, nenustačius kitų nusikalstamų veiksmų, nėra pagrindo konfiskuoti kratos metu rastus grynuosius pinigus, jei jų nusikalstama kilmė neįrodyta. LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308-697/2016 nurodė, kad „[…] veiklos neteisėtumą ir turtinės naudos, kuri gaunama darant kitus nusikaltimus ir kartu apgaulingai tvarkant apskaitą, ar jos dalies pripažinimą nusikalstamos veikos rezultatu lemia šių kartu su apgaulingu apskaitos tvarkymu daromų nusikaltimų dalykas ir jais padaryta turtinė žala. […] turto konfiskavimo klausimas negali būti vienodai sprendžiamas tose situacijose, kai pinigai gaunami iš veiklos, kuri jokiais atvejais negali būti laikoma teisėta (pavyzdžiui, narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas, prekyba žmonėmis, kyšininkavimas ir pan.), kai visos iš tokios veiklos gautos lėšos be jokių išimčių turi būti konfiskuojamos, ir tose situacijose, kai pajamos gaunamos vykdant buhalteriniuose dokumentuose fiksuojamą veiklą, kuria teisės aktų nustatyta tvarka gali būti verčiamasi teisėtai, nors konkrečiu atveju padaryti nustatytos tvarkos pažeidimai suponuoja tokios veiklos nusikalstamumą”[62].

Turto konfiskavimo kaip nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas taip pat kelia abejonių ir nagrinėjant praktiką dėl nusikalstamos veikos numatytos BK 202 str. 1 dalyje. G. B. ir K. B. nuteisti pagal 202 str. 1 d., kadangi nustatytu laiku įstatymo nustatyta tvarka neįregistravę individualios veiklos ir neinformavę centrinio mokesčių administratoriaus apie pradėtą vykdyti individualią veiklą, neteisėtai vertėsi ūkine, komercine veikla – transporto priemonių pirkimo-pardavimo veikla, versliškai organizuodami ir vykdydami prekybą. Kaip nusikalstamos veikos rezultatas konfiskuoti 1 220 Eur paimti įvykio vietos apžiūros metu iš automobilio. Nuteistasis pripažino, kad pinigai buvo duoti vairuotojui R. M. kelionei, kurios metu turėjo įvežti vilkiką į Rusijos Federaciją ir ten jį palikti. Teismas priimdamas sprendimą konfiskuoti minėtą pinigų sumą nurodė, kad „įvertinus […] pinigų radimo aplinkybes, G. B. vykdytos nusikalstamos veikos pobūdį ir trukmę, bendrą rastų grynųjų pinigų sumą, kuri buvo skirta kelionės išlaidoms ir vairuotojui – R. M., nepriklausė, kolegija daro išvadą, kad yra pagrindas laikyti rastus pinigus 1220 Eur apeliantui G. B. inkriminuotos nusikalstamos veikos, numatytos BK 202 str. 1 d., rezultatu”[63]. Šios bylos kontekste nėra aišku, kodėl rasti automobilyje grynieji pinigai yra laikomi nusikalstamos veikos rezultatu, kaip buvo nustatyta

[61] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-222/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-194/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje 2K-445/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje 2K-171/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016.
[62] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308-697/2016.
[63] Šiaulių apygardos teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-192-616/2016.

nusikalstama šių pinigų kilmė. Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju nusikalstama veika pasireiškė individualios veiklos neįregistravimu, tačiau transporto priemonių pirkimo-pardavimo veikla pati savaime nėra nusikalstama, dėl ko būtų galima laikyti kratos metu rastas pinigines lėšas nusikalstamos veikos rezultatu. Šioje dalyje papildomai pažymėtina, kad dar 2009 m. Šiaulių apygardos teismas nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1A-31-64/2009 atmetė prokuroro apeliacinį skundą, kuriuo prašyta teismo skirti asmeniui baudžiamojo poveikio priemonę, konfiskuojant iš nusikalstamos veikos gautus 353 647,25 Lt. Nustatyta, kad nuteistasis versliškai vykdė tokią komercinę veiklą (krovinių pervežimas), kuriai reikalinga licencija, tokios licencijos neturint. Teismas nustatė, kad už krovinio vežimo paslaugas, neturint licencijos, gautos pajamos buvo deklaruotos, apskaityti ir valstybei sumokėti mokesčiai, t. y. bendrovė gautų iš nusikalstamos veikos pajamų nenuslėpė ir realios žalos valstybei nepadarė[64]. Papildomai teismas pažymėjo, kad turto konfiskavimas kaip baudžiamojo poveikio priemonė yra skirta sunkiems savanaudiškiems nusikaltimams užkardyti, o šiuo atveju nusikalstama veika pasižymėjo tik veiklos vykdymu neturint licencijos[65]. Pritartina tokiai praktikai, papildomai nurodant, kad nenustačius pajamų nusikalstamos kilmės, tokio turto konfiskavimui, priešingai nei BK 202 str. 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos atveju, kuomet yra vykdoma uždrausta veikla[66], nėra pagrindo.

Lietuvos apeliacinis teismas priimdamas nuosprendį baudžiamojoje byloje 1A-138-1076/2019 nurodė, kad „nagrinėjamoje byloje apygardos teismas konfiskavo iš V. V. 100 000 Eur. Teismas, atsižvelgdamas į proporcingumo principą, pagrįstai nekonfiskavo visos jam inkriminuotos 648 781,47 Eur dydžio pajamų sumos, kaip gautos iš neteisėtos veiklos. Tačiau nagrinėjamoje byloje papildomai atsižvelgtina į aplinkybę, kad nuteistasis iš esmės padarė mokestinį nusikaltimą, neregistruodamas individualios veiklos, iš kurios jis šias pajamas gavo, atitinkamai jų neapmokestindamas. […] teismo posėdyje apklausta byloje specialisto išvadas dėl V. V. ūkinės veiklos teikusi specialistė N. L. paaiškino, kad V. V. nesumokėjo 45 716 Eur mokesčių ir 25 593 Eur įmokų „Sodrai“, t. y. iš viso 71 309 Eur. Taigi nors ši suma yra gerokai mažesnė, negu visa neteisėta veikla uždirbta suma, tačiau, kaip teisingai nurodyta apeliaciniame skunde, teisės aktai savaime nedraudė V. V. gautas pajamas uždirbti; jo veikla BK 202 straipsnio 1 dalies prasme neteisėta tapo dėl nuteistojo nesiregistravimo mokesčių mokėtoju. Todėl nusikalstamos veikos rezultatas, taigi suma, kuria nuteistasis neteisėtai praturtėjo, konkrečioje byloje laikytini nesumokėti mokesčiai; tuo tarpu visos uždirbtos pajamos

[64] Šiaulių apygardos teismo 2009 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-31-64-2009.
[65] Kasacinis teismas šiam išaiškinimui pritarė: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-7-83/2010.
[66] Rūta Kaziliūnaitė, „Baudžiamąją atsakomybę užtraukiančių savanaudiškos veiklos aspektų įtaka iš šios veiklos gaunamo turto statusui“, *Socialinių mokslų studijos* 5, 1 (2013): 362, 2 išvada.

yra nusikalstamos veikos dalykas, kurio konfiskavimo baudžiamasis įstatymas nenumato"[67]. Teismas šioje dalyje nusprendė, kad 71 309 Eur nesumokėtų mokesčių ir įmokų konfiskavimas yra pakankama priemonė šios baudžiamojo poveikio priemonės tikslams pasiekti. Kaip jau minėta ankčiau, BK 202 str. 1 d. nusikalstama veika pasižymi licencijos ar, kaip šiuo atveju, individualios veiklos neįregistravimu, tačiau pati savaime nėra nusikalstama dėl ko egzistuotų pagrindas konfiskuoti visas asmens lėšas neįrodant jų nusikalstamos kilmės.

LAT apžvalgoje[68] papildomai nurodoma, kad nusikalstamos veikos rezultatu, nusikalstama turtine nauda pripažįstamas ir turtinės prievolės išvengimas arba jos panaikinimas. Tai atsispindi kyšininkavimo, papirkimo baudžiamosiose bylose, pavyzdžiui, nemokamo automobilio ar namo remonto atlikimas, neprocentinių paskolų suteikimas, mokesčių mažinimas. Šiuo klausimu taip pat svarbu aptarti nusikalstamos veikos dalyko vertinimą kaip nusikalstamos veikos rezultatą atvejus. Kaip jau ir aptarta, kyšininkavimo, papirkimo, prekyba poveikiu bylose, atsižvelgiant į kyšio neteisėtumą, vienareikšmiškai galima nusikalstamos veikos dalyką vertinti kaip konfiskuotiną nusikalstamos veikos rezultatą. Remiantis ankstesne LAT praktika, paremta dar 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose"[69], kontrabandos dalykas buvo laikomas konfiksuotinu turtu. Tokiai praktikai pritartina ribose, kai nusikalstamos veikos dalykas pats savaime yra ribotos apyvartos ar kitaip uždraustas daiktas. Pritartina S. Bikelio nuomonei, kad įvežamos prekės ir pingai, kurie nėra ribotos apyvartos ar uždrausti, ar nėra kliūčių tokių daiktų laisvai apyvartai, pavyzdžiui, pinigai, transporto priemonių detalės, drabužiai, maisto prekės, dviračiai, laikyti šiuos daiktus pajamomis iš nusikalstamos veikos ir jas konfiskuoti BK 72 str. 2 d. 3 punkto pagrindu negalima ir yra nepagrįsta.[70] Kaip kitame skyriuje bus aptariama nagrinėjant baudžiamasias bylas susijusias su grynųjų pinigų gabenimu per valstybės sieną jų nedeklaravus, daiktų, kurių nusikalstama kilmė nėra įrodyta ir tai nėra ribotos apyvartos ar uždraustos prekės, konfiskavimas, remiantis EŽTT praktika, prieštarauja proporcingumo principiui ir turi nubaudimo požymių. BK 72 straipnis nusikalstamos veikos dalyką kaip konfiskuotiną turtą *expressis verbis* neišskiria, todėl tokio turto konfiskavimas galimas, jei turtas atitinka konfiskuotino turto rūšių požymius[71], t. y. nusikalstamos veikos dalykas gali būti konfiskuojamas nustačius tokio turto nusikalstamą kilmę

[67] Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-138-1076/2019.
[68] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga".
[69] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose".
[70] Skirmantas Bikelis ir kt., *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai* (Vilnius: Justitia, 2014), 293.
[71] Rasa Paužaitė, „Iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis". *Socialinių mokslų studijos*. 4, 4 (2009): 207.

ar siekį panaudoti įgyvendinant nusikalstamą veiką, taip pat kai turtas yra ribotos apyvartos ar kitaip uždraustas turtas.

Nusikalstamos veikos rezultato sąvoka teismų praktikoje taip pat susiaurinama tais atvejais, kai baudžiamojoje byloje pareiškiamas civilinis ieškinys ar atlyginima žala nukentėjusiajam[72]. Santykyje su nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimu nukentėjusiajam ir nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimo, teismų praktikoje yra teikimas prioritetas žalos atlyginimui[73], t. y., jei nukentėjęs asmuo byloje yra pareiškęs civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo, nusikalstamos veikos rezultatui turto konfiskavimas nėra taikomas (nebent turtas viršija civilinio ieškinio sumą). Turtas konfiskuojamas nustačius, kad kaltininkas iš nusikalstamos veikos neteisėtai praturtėjo, byloje civilinis ieškinys nereiškiamas bei nėra duomenų, jog turtas buvo grąžintas nukentėjusiajam[74]. Kaip teismas išaiškino baudžiamojoje byloje Nr. 1A-445-929/2020, kurioje asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 178 str. 1 dalį: „[...] nors nuteistasis E. D. ir pardavė pagrobtus daiktus, bei, jo paties parodymais, gavo už tai tam tikrą pinigų sumą, tačiau byloje yra pareikšti civiliniai ieškiniai, kurie pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu yra priteisti atlyginti iš nuteistojo. Priteistų atlyginti ieškinių suma yra didesnė, nei E. D. iš nusikalstamos veikos gauta turtinė nauda ir atitinka nuteistojo pagrobtų daiktų vertę. Remiantis išdėstytu konstatuotina, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai, iškreipdamas turto konfiskavimo prasmę, nutarė iš apelianto papildomai konfiskuoti pinigų sumą, jo gautą už parduotus pagrobtus daiktus. Dėl šių motyvų nuosprendžio dalis dėl 430 eurų konfiskavimo iš E. D., naikintina"[75]. Šioje dalyje pritartina R. Paužaitės nuomonei, kad kaltininkui atlyginus žalą nukentėjusiajam ir papildomai konfiskavus dalį turto, kuri neviršija civilinio ieškinio ribų, kaltininkas būtų nubaustas, kadangi konfiskuotas turtas viršytų jo iš nusikalstamos veikos gautą turtinę naudą[76]. Akivaizdu, kad tokios priemonės pritaikymas būtų perteklinis, neatitiktų turto konfiskavimo prevencinio pobūdžio ir taptų tik papildoma, nepagrįsta našta nuteistajam. LAT ne kartą yra išaiškinęs, kad turto konfiskavimo paskirtis yra panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims iš

[72] Inga Daukšaitė ir Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, *Teismų praktika korupcijos bylose: kai kurie Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją nuostatų dėl bausmių juridiniams asmenims skyrimo ir turto konfiskavimo įgyvendinimo aspektai*. Mokslo studija (Vilnius: Teisės institutas, 2015), 67.
[73] Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-19-616/2021.
[74] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 21 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. baudžiamojoje byloje 2K-497-511/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 15 d. baudžiamojoje byloje 2K-243-942/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 25 d. baudžiamojoje byloje 2K-32-719/2020.
[75] Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-445-929/2020. Analogiškas sprendimas priimtas ir Vilniaus apygardos teismo 2020 m. lapkričio 10 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1A-523-988/2020.
[76] Rasa Paužaitė, „Turto konfiskavimo teisinės prigimties problemos". *Jurisprudencija,* 98, 8 (2002): 60.

nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos, o ne asmenį nubausti. Taigi, pirmiausia siekiama užtikrinti nukentėjusiųjų teisę į žalos atlyginimą.

Probleminis nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimo aspektas – nusikalstamos veikos ir jos rezultato ryšio įrodinėjimas. Kaip jau ir minėta, konfiskuojamas gali būti tik nusikalstamos kilmės turtas. Kratos metu neretai pas įtariamąjį randama įvairaus turto, kuris nebūtinai yra susijęs su nusikalstama veika kaip pastarosios rezultatas, o taip pat nereti atvejai, kai nusikaltėliai siekia legalizuoti nusikalstamu būdu įgytas pajamas (kurios pagal pobūdį tampa netiesioginėmis pajamomis), taigi ir praktikoje nustatyti pas įtariamąjį rasto turto nusikalstamos kilmės ryšį yra sudėtinga[77]. Nagrinėjant netiesioginių pajamų sąsajumą su nusikalstama kilme, manytina, kad ne veltui R. Paužaitė tokias pajamas įvardijo kaip sudėtingiausią konfiskuotino turto atmainą. Sudėtingumas vertinamas atsižvelgiant į tai, kad netiesioginė nauda yra gaunama pakeičiant ar pertvarkant tiesiogines pajamas iš nusikaltimo ar sumaišant jas su kitu, galbūt teisėtu, turtu[78]. Būtent neteisėto ir teisėto turto atskyrimas kelia didžiausias problemas – nekonfiskavus neteisėtai įgyto turto asmuo išvengia baudžiamosios atsakomybės, nusikalstamumo prevencija ir kiti baudžiamųjų poveikio priemonių tikslai nėra efektyvūs. Kita vertus, nepagrįstai konfiskavus turtą, kurio neteisėta kilmė nėra įrodyta, pažeidžiamos asmens teisės.

Atlikus baudžiamųjų bylų analizę matyti, kad teismų praktika yra nevieninga, chaotiška, nėra nustatytos konkrečios priemonės ar gairės, kaip galima palengvinti tiesioginių ir/ar netiesioginių pajamų konfiskavimą, įrodyti jų nusikalstamą kilmę, nepažeidžiant asmens, kurio turtas yra konfiskuojamas, teisių ir suteikiant pastarajam tinkamas garantijas. Pastebėtina, kad tam tikrais atvejais pirmųjų instancijų teismai visiškai nepagrįstai, nepateikiant konkrečių argumentų, konfiskuoja bet kokį kratos metu rastą turtą, kitais atvejais, kaip pastebėjo S. Bikelis, pavyzdžiui, itin didelio kiekio narkotinių medžiagų platinimo bylose teismai apsiriboja tik kratos metu rastų pinigų paėmimu, nededant pastangų nustatyti asmens iš nusikaltimo gautas pajamas, o kitose bylose dalis konfiskuotų pinigų netgi grąžinami.[79] Pavyzdžiui, pirmos instancijos teismas asmens kratos metu paimtus pinigus pripažino nusikalstamos veikos rezultatu, priimtas sprendimas pastaruosius konfiskuoti. Apeliacinius skundus nagrinėjanti teisėjų kolegija nurodė, kad „nuteistoji viso proceso metu teigė, kad rasti pinigai nėra susiję su nusikalstama veika, o yra jos asmeninės santaupos, gautos užstačius tam tikrus asmeninius daiktus lombarde. Nuteistoji pateikė ir lombardo paskolos sutartis, iš kurių matyti, kad I. J. 2019 m. rugsėjo mėnesį buvo išmokėtos įvairios sumos. Tuo tarpu skundžiamą nuosprendį priėmęs teismas motyvų dėl turto konfiskavimo kaip nusikalstamos veikos rezultato nepateikė. Šiuo atveju minėtus pinigus

[77] Bikelis, *supra note*, 70: 278.
[78] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018.
[79] Bikelis, *supra note*, 70: 282.

konfiskuoti galima tik tuo atveju, jeigu būtų neginčijamai įrodyta, jog šie pinigai buvo nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Tačiau tokių įrodymų, kad asmens kratos metu rasti pinigai atitiktų BK 72 straipsnyje įtvirtinus konfiskuotino turto požymius, byloje nėra"[80]. Papildomai teismas nurodė, kad teismo nuosprendis negali būti pagrįstais spėjimais, prielaidomis, būtina nustatyti konkretų ryšį tarp turimo turto ir nusikalstamos veikos, kaip rezultato. Kitoje byloje, apylinkės teismas konfiskavo iš nuteistojo ir jo gyvenamosios vietos kratos metu rastus ir paimtus grynuosius pinigus – 3 252,52 Lt, konstatuodamas, kad šios lėšos gautos prekiaujant psichotropinėmis medžiagomis. Apeliacinis teismas nustatė, kad nuteistasis pardavęs psichotropinę medžiagą diazepamą gavo tik 6 Lt. Byloje taip pat patikrinti duomenys, kad nuteistojo žmona gauna išmokas už vaiką, gaunamos socialinės pašalpos, kompensacijos už transporto išlaidas, šalpos pensija neįgaliam, todėl nėra duomenų, kurie paneigtų konfiskuotų pinigų teisėtumą. Atitinkamai konfiskuotos pajamos apeliacinio teismo sprendimu grąžintos nuteistajam[81].

Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėdamas sukčiavimo, turto pasisavinimo bylą nurodė, kad teismas baigiamajame akte privalo išdėstyti konkrečius motyvus, pagrindžiančius nusikalstamą konfiskuotino turto kilmę. Praktika, kai teismai taiko turto konfiskavimą, tačiau tinkamai nepagrindžia, kodėl konfiskuojamas turtas pripažįstamas iš nusikalstamos veikos gautu turtu, yra ydinga ir sudaro prielaidas aukštesnės instancijos teismams tokius sprendimus pripažinti neatitinkančiais turto konfiskavimo taikymui keliamų reikalavimų[82]. Baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-360/2014[83] pirmosios instancijos teismas konfiskavo nuteistojo namuose rastus 10 000 Lt kaip nusikalstamos veikos rezultatą. Apeliacinės instancijos teismas[84] pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismo baigiamajame akte nėra jokių motyvų, pagrindžiančių išvadą, kad šie pinigai buvo gauti iš nusikalstamos veikos. Priešingai, byloje yra duomenų (liudytojų parodymai, paskolos lapas, medicininiai pažymėjimai), patvirtinančių, kad pinigai buvo skolinti ir nėra neteisėtos kilmės. Taigi, aptarti teismų sprendimai rodo, kad praktikoje susiduriama su problema, kai teismai nepakankamai motyvuoja, kuo remiantis nustatyta kratos metu rasto turto nusikalstama kilmė, sprendimai neretai pagrįsti prielaidomis, spėjimais, neįvertinant visų svarbių bylos aplinkybių. Kaip ir minėta, tokiu būdu formuojama ydinga praktika, kuri sudaro prielaidas asmens teisių pažeidimui nepagrįstai konfiskuojant turtą, kurio nusikalstama kilmė nėra įrodyta.

Literatūroje taip pat diskutuojama[85], kad efektyviam turto konfiskavimui trukdo ne kiek turto konfiskavimo reguliavimas, bet ir teisėsaugos institucijų ir pareigūnų organizacinių išteklių

[80] Kauno apygardos teismo 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-572-493/2020.
[81] Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. liepos 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-634-557-2012.
[82] Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-275-202/2015.
[83] Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-360/2014.
[84] Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-275-202/2015.
[85] Bikelis, *supra note*, 70: 278.

ar kvalifikacijos trūkumas, prastas teisėsaugos institucijų prioritetų susidėliojimas, kad būtų konfiskuojamas ne tik kratos metu rastas nusikalstamos kilmės turtas, bet ir netiesioginė bet kokio pavidalo nauda[86], nepakankamos prokuroro pastangos siekiant išsiaiškinti turto kilmę[87]. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – BPK) 2010 m. papildytas 170^1 straipsniu, kuris įpareigojo prokurorą proceso metu imtis priemonių turto, kuris atitinka turto konfiskavimui ir išplėstinio turto konfiskavimui keliamus reikalavimus, suradimui ir jo galimam konfiskavimui užtikrinti. Tačiau įstatymas papildomai nenustato specialių, būtent turto konfiskavimui taikomų įrodinėjimo būdų, taigi turto neteisėtumo klausimai nustatomi pagal bendrąjį įrodinėjimo standartą, remiantis liudytojų, kaltinamojo parodymais, ekspertų išvadomis, daiktiniais įrodymais[88]. Pasak S. Bikelio apklaustų prokurorų ir teisėjų, konfiskuotino turto apimties nustatymą byloje palengvina pareikštas civilinis ieškinys dėl žalos atlyginimo – tokiu atveju nusikalstamas ryšys su kaltininko turimu turtu nėra nustatinėjamas, o išieškoma padarytos žalos vertė. Tačiau nusikaltimų „be nukentėjusiųjų" atvejais pareigūnai įvardija kaip labai sudėtingą problemą[89].

Abejotina, ar nagrinėjamu atveju teisės normos pakeitimas ar papildymas palengvintų neteisėto turto, pajamų konfiskavimą iš traukiamo baudžiamojon atsakomybėn asmens. Atsižvelgiant į nusikalstamų veikų įvairovę, sunkumą, neteisėto turto slėpimo, pinigų plovimo būdus, kyla klausimas, ar realu teisės aktuose nustatyti konkretų sąrašą veiksmų, padėsiančių teisėsaugos institucijoms dirbti efektyviau ir lengviau nustatyti neteisėtą turto kilmę, pastarojo ryšį su nusikalstama veika. Nagrinėjamoje situacijoje, manytina, kad problema turėtų būti sprendžiama keliant pareigūnų kvalifikaciją.

[86] Bikelis, *supra note*, 70: 288.
[87] Bikelis, *supra note*, 70: 278.
[88] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018.
[89] Bikelis, *supra note*, 70: 278.

2. TURTO KONFISKAVIMO IR PROPORCINGUMO PRINCIPO SANTYKIS

2.1. Proporcingumo principas vs. turto konfiskavimo privalomumą

Pagrindinė keliama problema nagrinėjant turto konfiskavimą yra šios priemonės santykis su proporcingumo principu, teismų gebėjimas šią poveikio priemonę pritaikyti taip, kad nebūtų nepagrįstai pažeidžiamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės. Proporcingumo principas teismų praktikoje yra aiškinamas kaip teisingas balansas (pusiausvyra) tarp visuomenės intereso poreikio tenkinimo ir asmens teisių apsaugos[90]. Kaip minėta šio darbo pradžioje, konfiskuojant asmens turtą visiškai apribojama asmens teisė į nuosavybę, laisvę disponuoti savo turtu. Įrankių bei priemonių konfiskavimas pasižymi labiau baudiniu pobūdžiu, kadangi pastarasis dažniausiai nukreiptas į nusikaltėliui priklausantį teisėtomis pajamomis įgytą turtą, dėl to tam tikrais atvejais turto konfiskavimas gali pažeisti proporcingumo principą ir jo taikymas įgyja esminę reikšmę[91]. Neginčijama, kad asmens nuosavybė yra neliečiama[92], tačiau tokia teisė gali būti ribojama dėl turimo turto pobūdžio (ginklai, narkotinės priemonės), dėl turto savininko daromų įstatymui prieštaraujančių neteisėtų veiksmų, dėl visuomenei būtino intereso (ekologinės problemos ir kt.), siekiant išvengti kitų asmenų teisių pažeidimo[93]. Taigi, taikant turto konfiskavimą būtina remtis žmogaus teises ir laisves saugančiais tarptautiniais teisės aktais bei EŽTT praktika dėl jų aiškinimo. Šioje dalyje atkreipiamas dėmesys, kad EŽTT byloje Sporrong ir Lönnrtoh prieš Švediją[94] nuosavybės teisės apsaugos normą reglamentuojamą Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 1 Protokole[95] susistemino į tris taisykles ir apibrėžė šių taisyklių tarpusavio sąveiką: pirmoji taisyklė, įtvirtinta pirmos pastraipos pirmajame sakinyje nustato netrukdomo nuosavybės naudojimo principą; antroji taisyklė, įtvirtinta pirmos pastraipos antrame sakinyje nurodo, kad nuosavybės apribojimas yra galimas, tačiau pabrėžiami tik tam tikri išskirtiniai atvejai, kuomet toks apribojimas yra teisėtas (būtina visuomenės interesams apsaugoti, įstatymo nustatytomis sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais); trečioji taisyklė, įtvirtinta antroje pastraipoje, įtvirtina valstybių teisę kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgiant į bendruosius interesus ar kad būtų garantuojamas mokesčių, kitų rinkliavų ir baudų mokėjimas. Teismas papildomai pažymi, kad antroji ir trečioji taisyklės yra susijusios kišimusi į

[90] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135-697/2018.
[91] Bikelis, *supra note*, 70: 300 psl.
[92] „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, TAR, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr.
[93] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas, bylos Nr. 7 „Dėl papildomos kriminalinės bausmės – turto konfiskavimo“, 68.
[94] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1982 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje Sporrong and Lonnroth prieš Švediją, pareiškimo Nr. 7151/75; 7152/75“, HUDOC, žiūrėta 2021 m. balandžio 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-57580"]}.
[95] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 1, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11“, TAR, žiūrėta 2021 m. balandžio 26 d, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415351?jfwid=-1n2mj8xk0.

nuosavybės teisę, todėl jos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į bendrąjį principą, įtvirtintą pirmoje taisyklėje. Taigi, EŽTT nustatė išimtis, kuriomis remiantis nuosavybės apribojimas yra pateisinamas, tačiau kartu nurodė, kad valstybės nustatytos ribojimo priemonės negali pažeisti pirmosios taisyklės reguliavimo.

Turto konfiskavimą reguliuojanti baudžiamojo įstatymo norma numato turto konfiskavimo privalomumą, t. y. kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais (BK 72 str. 3 dalis). Teismų praktikoje yra nustatytos tam tikros išimtys, t. y. atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, turto konfiskavimo taikymo klausimas paliekamas teismo nuožiūrai[96]. Tačiau Baudžiamasis kodeksas tiesiogiai nereglamentuoja išimčių, traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn, kada turto ar turto vertės konfiskavimas netaikomas ar kada jis gali būti taikomas dalinai. Manytina, kad tokio reguliavimo nebuvimas didina tikimybę teismams neteisingai taikyti nagrinėtiną poveikio priemonę, pažeidžiant pusiausvyrą tarp nusikalstamos veikos pobūdžio, sunkumo ir nuteistajam pritaikyta bausme siekiamų tikslų, nepagrįstai apribojus ne tik nuteistojo teisę į nuosavybę, bet tam tikrais atvejais, ir trečiųjų, su nusikalstama veika nesusijusių, asmenų. Teismų praktikoje, nagrinėjant baudžiamąsias bylas, kuriose keliamas klausimas dėl turto konfiskavimo taikymo pagrįstumo, nuolat cituojamas LAT išaiškinimas, jog taikant turto konfiskavimą teismai privalo įvertinti šios priemonės taikymo proporcingumą. Taikoma baudžiamojo poveikio priemonė turi būti proporcinga padarytam teisės pažeidimui, atitikti baudžiamojo poveikio priemonėmis siekiamus ir svarbius tikslus, nevaržyti asmens teisių labiau negu reikia, užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją. Ypatingai svarbu, kad tarp pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti būtų teisinga pusiausvyra[97]. Toks išaiškinimas paremtas Konstitucinio Teismo nutarimu[98], kuriuose akcentuojama, kad konstituciniai teisingumo ir teisinės valstybės principai neleidžia nustatyti už teisės pažeidimus tokių nuobaudų, taip pat ir tokio dydžio nuobaudų, kurios būtų akivaizdžiai neproporcingos (neadekvačios) teisės pažeidimui bei siekiamam tikslui. EŽTT 1986 m. vasario 21 d. sprendime byloje James prieš Jungtinę Karalystę[99] pažymėjo, kad „teisinga pusiausvyra pažeidžiama tuo atveju, kai asmeniui užkraunama individuali ir pernelyg

[96] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-303/2020.
[97] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-719/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr Nr. 2K-7-130-699/2015, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018.
[98] Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas, žiūrėta 2021 m. vasario 26 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta247/content.
[99] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje James ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, pareiškimo Nr. 8793/79“, HUDOC, žiūrėta 2021 m. vasario 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-57507"]}.

didelė našta”[100].

Nors tiek tarptautiniai, tiek Lietuvos teismai pateikia įvairius proporcingumo principo ir poveikio priemonės santykio apibrėžimus, nustato teorines gaires siekiant išvengti teisių pažeidimų, proporcingumas teisine prasme ir jo realus pritaikymas, sprendžiant konkretaus asmens likimą, yra sunkiai apibrėžiamas. Teismų praktikoje nėra matuoklio nustatančio, kokios priemonės gali būti laikomos proporcingomis, o kokios peržengiančios proporcingumo ribas. Proporcingumo įvertinimas kiekvienu atveju paliekamas teismo nuožiūrai, atsižvelgiant į bylos aplinkybes. Tačiau, analizuojant teismų praktiką, autorės nuomone, teismų sprendimuose trūksta konkretumo ir apibrėžtumo pasisakant dėl konfiskavimo masto taikymo atitikimo proporcingumo principui, priimto sprendimo pagrįstumo. Kaip nurodė Konstitucinis Teismas ,,neproporcingumas (neadekvatumas) turi būti toks aiškus ir neginčytinas, kad jeigu yra vadovaujamasi protingumo ir teisingumo principais, dėl jo negalėtų kilti abejonių”[101]. Vėlgi, toks apibrėžimas nors teoriškai yra aiškus, praktikoje lieka vietos interpretavimui, teismų praktikoje neretai pastaiko atvejų, kai neproporcingumas yra akivaizdus ir neginčytinas. Primintina, kad turto konfiskavimas pagal BK taikomas visa apimtimi, kas, manytina, tam tikrais atvejais teismui trukdo tinkamai įvertinti turto konfiskavimo taikymo tikslingumą baudžiamojo poveikio priemonių siekiamų tikslų atžvilgiu.

Kaip prieštaravimo proporcingumo principui pavyzdį galima pateikti teismų sprendimus kontrabandos bylose per valstybės sieną gabenant grynuosius pinigus. Iki 2015 metų[102] Lietuvoje buvo įprasta konfiskuoti per valstybės sieną gabenamus grynuosius pinigus jų nedeklaravus, neatsižvelgiant į šių pinigų kilmę. Vėliau, LAT priėmė nutarimą[103], kurio iki šiol teismai remiasi priimdami sprendimus tokios kategorijos bylose. LAT pasisakė, kad tokio turto konfiskavimas, tais atvejais, kai nėra duomenų, kad pinigai nėra neteisėtos kilmės, neatitinka EŽTT formuojamos praktikos[104] dėl poveikio priemonės taikymo ir proporcingumo reikalavimų. EŽTT

[100] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34-699/2018.
[101] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 8 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 10- 349.
[102] Iki 2015 m. grynieji pinigai konfiskuojami, pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2014 m. rugsėjo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-399-256/2014 (Lietuvos apeliacinis teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartimi baudžiamojo byloje Nr. 1A-236-165/2015 sprendimo nepakeitė), Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. gegužės 2 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-167-458/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-540/2007; Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gegužės 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-249/2007; Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-150/2007.
[103] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-495/2020; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr Nr. 2K-7-130-699/2015, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje nr. 2K-233-895/2019, Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 17 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-99-795/2020.
[104] EŽTT turto konfiskavimo neproporcingumą šios kategorijos bylose yra konstatavęs ne kartą, pavyzdžiui, 2008 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje Ismayilov prieš Rusiją; 2009 m. liepos 9 d. sprendimas byloje Moon prieš

nagrinėdamas tokio pobūdžio bylas nurodo, kad per valstybės sieną gabenami pinigai, privalomai nepateikti muitinės kontrolei, kaip kontrabandos dalykas įeina į konfiskuotino turto sąvoką, tačiau privaloma atsižvelgti į nusikalstamos veikos pobūdį, jos sunkumą, konfiskuojamo turto statusą nusikalstamoje veikoje, konfiskuojamo turto kilmės ir paskirties teisėtumą, nuteisto asmens, iš kurio konfiskuojamas turtas, asmenybę ir elgesį, konfiskuojamo turto reikšmę pareiškėjui, dėl nusikalstamos veikos padarytą arba potencialiai sukeltą turtinę žalą valstybei ir kt.[105]. Nesant įrodymų, kad pajamos gautos iš nusikalstamos veikos ar kitos neteisėtos veiklos, pagrindo konfiskuoti tokį turtą nėra. Tokia situacija buvo sprendžiama 2009 m. EŽTT byloje Gabrič prieš Kroatiją, kurioje pateiktas pareiškėjos skundas dėl to, kad iš pastarosios nepagrįstai buvo konfiskuota per valstybės sieną gabenamų grynųjų pinigų suma. Teismas išnagrinėjęs bylos medžiagą pažymėjo, kad grynųjų pinigų įvežimas į Kroatiją pats savaime nėra laikomas nusikalstama veika ir tokio turto konfiskavimas kelia diskusinį klausimą dėl asmens teisių pažeidimo, priešingai nei per valstybes sieną gabenant prekes, kurios yra uždraustos ar jų apyvarta ribojama. Papildomai nustatya, kad pareiškėjos gabenami grynieji pinigai buvo teisėtai gauti kaip paskola iš banko, duomenų, kad šie pinigai bus panaudoti nusikalstamų veikų įgyvendinimui nenustatyta, taigi pareiškėjos neteisėtas elgesys pasireiškė tik šių pinigų nedeklaravimu. EŽTT nustatė, kad pareiškėjai paskirta bauda už grynųjų pinigų nedeklaravimą muitinėje yra pakankama sankcija bausmės tikslams įgyvendinti, o visų grynųjų pinigų konfiskavimas, nenustačius jų nusikalstamos kilmės ar tikslo pastaruosius panaudoti nusikalstamų veikų įgyvendinimui, yra neproporcinga priemonė, sukelianti asmeniui pernelyg didelę ir nepagrįstą naštą[106]. LAT pateikto EŽTT teismų sprendimų apibendrinime numatyta, kad ,,svarbus kertinis momentas, […] yra tai, kad turto konfiskavimas kaip toks (ne tik procesiniai asmens teisės į nuosavybę apsaugos aspektai) gali būti vertinamas proporcingumo aspektu, o toks vertinimas savo ruožtu gali nulemti nacionalinės teisės taikymo neatitikties Konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsniui konstatavimą. Tai, kad iki šiol tokia išvada iš esmės buvo padaryta tik pirmiau nurodytose panašiose bylose dėl teisėtos kilmės pinigų, gabentų jų nedeklaruojant, konfiskavimo, nepaneigia platesnės šių bylų sprendimuose suformuotų principų reikšmės vertinant kito pobūdžio bylose taikytą turto konfiskavimą. Svarbus vaidmuo konkrečiose bylose nustatant tokias situacijas ir tinkamai jas išsprendžiant atsižvelgiant į EŽTT praktikoje suformuotų kriterijų visumą, kad būtų užtikrintas Konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsnio

Prancūziją; 2009 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Gabrić prieš Kroatiją; 2018 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje Tilocca prieš Kroatiją; 2019 m. spalio 22 d. sprendimas byloje El Ozair prieš Rumuniją.

[105] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. aprobuotas ŽTB-32-2. *Teismų praktika*. 2010, 32.

[106] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Gabrić prieš Kroatiją, pareiškimo Nr. 9702/04“, HUDOC, žiūrėta 2021 m. balandžio 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-91134"]}, 34-39 punktai.

reikalavimų laikymasis, tenka nacionaliniams teismams"[107]. Taigi, teismas nurodė, kad poveikio priemonės atitikimas proporcingumo principui klausimas ateityje gali būti keliamas ir kitokio pobūdžio bylose ir tai yra nacionalinių teismų pareiga.

Tačiau išanalizavus Lietuvos teismų praktiką matyti, kad teismai kai kuriais atvejais prisidengiant teisingumo, viešojo intereso gynimo principų įgyvendinimu, nors vyrauja praktika, kad neįrodžius neteisėtos pinigų kilmės tokie pinigai nekonfiskuojami, priima sprendimą konfiskuoti dalį grynųjų, per valstybės sieną gabenamų, pinigų. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1-101-209/2019 pirmos instancijos teismas[108] nusprendė konfiskuoti 6 000 000 Rusijos Federacijos rublių, gabentų per valstybės sieną. Lietuvos apeliacinis teismas[109] šio nuosprendžio dalį pakeitė ir nusprendė, kad tik gabentų grynųjų pinigų dalies, t. y. 1 500 000 Rusijos rublių, konfiskavimas būtų teisinga ir proporcinga priemonė padėsianti įgyvendinti bausmės paskirtį (BK 67 str. 1 dalis). Pastebėtina, kad apeliacinis teismas šioje byloje rėmėsi 2019 m. vasario 28 d. LAT priimta nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019, kurioje teismas pripažino, kad iš 250 000 Eur gabentų grynųjų pinigų per valstybės sieną dalies, t. y. 65 000 Eur konfiskavimas, yra teisėtas net ir nenustačius šių pinigų neteisėtos kilmės. Taigi, kasacinis teismas, pakeisdamas minėtą apeliacinio teismo nuosprendį[110] ir panaikindamas dalį dėl turto dalies konfiskavimo pažymėjo, kad byloje nėra jokių duomenų, kad pinigai buvo gabenami tikslu panaudoti juos neteisėtai, žalos valstybės interesams, finansinei ar mokesčių sistemai nebuvo padaryta, nusikalstama veika nesukėlė materialinių pasekmių. Nors apeliacinės instancijos teismas akcentavo didelę gabentos valiutos sumą, tačiau LAT papildomai pažymėjo, kad pinigų suma, kuri gali būti teisėtai gabenama per valstybės sieną, nėra ribojama, jokių mokesčių nereikia mokėti, tačiau jei šių pinigų suma viršija 10 000 Eur, juos reikia deklaruoti. Taigi, nagrinėjamu atveju nuteistojo nusikalstama veika pasireiškė tik pinigų nedeklaravimu[111]. Pastebėtina, kad praktikoje yra ir daugiau atvejų, kuriais pirmųjų instancijų teismai priima sprendimą grynuosius pinigus konfiskuoti, tačiau LAT pakeisdamas tokius nuosprendžius pažymi, kad tiek visų, tiek dalies grynųjų pinigų konfiskavimas prieštarauja tiek LAT, tiek EŽTT praktikai analogiškose bylose, kartu teisingumo, protingumo ir proporcingumo principams[112].

Analizuojant kasacinio teismo nutartis šios kategorijos bylose, kaip ir minėta, rasta nutartis, kuria LAT konfiskavo dalį gabentų 250 000 Eur, t. y. konfiskuojamo turto suma

[107] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. aprobuotas ŽTB-32-2. Teismų praktika. 2010, 32.
[108] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-101-209/2019.
[109] Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. liepos 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-274-318/2019.
[110] *Ibid.*
[111] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-495/2020.
[112] Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. spalio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-100-557/2018 pakeistas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 31 d. nutarimi baudžiamojoje byloje nr. 2K-233-895/2019; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-104-518/2019 pakeistas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 31 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-895/2019.

sumažinta iki 65 000 Eur motyvuojant, kad tai yra teisinga ir proporcinga poveikio priemonė[113]. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame nutarime pats teismas nurodė, kad nėra duomenų, kad gabentų grynųjų pinigų kilmė yra neteisėta, priešingai, bylos duomenimis nustatyta, kad pinigai buvo skirti įmonei su kuria asmuo Lietuvoje turėjo bendrų verslo reikalų ir iš jos planavo įsigyti turto, tačiau atsižvelgiant į kitas nustatytas nusikaltimo padarymo aplinkybes (pinigų gabenimo per valstybės sieną būdą, t. y. slepiant nuo muitinio tikrinimo, nuteistojo elgesį tikrinimo metu), teismai turėjo pagrindą svarstyti klausimą dėl turto dalies konfiskavimo. Net jei ir ateityje teismai pripažintų, kad tokia praktika yra teisinga ir nepažeidžianti proporcingumo principo (nors manytina, kad grynųjų pinigų slėpimas, nesant duomenų apie šių pinigų neteisėtumą, nėra pakankamas pagrindas turto ar dalies konfiskavimui), akivaizdu, kad teismo sprendime trūksta konkretumo ir detalesnio išaiškinimo, kaip nustatyta konfiskuotinos turto dalies suma, t. y. 65 000 Eur, kokiais kriterijais remiamasi siekiant pateisinti, kad tokios pinigų sumos konfiskavimas padės įgyvendinti bausmės paskirtį ir baudžiamojo poveikio priemonėmis siekamus tikslus. Nors pagal atliktą analizę, tai yra vienetinis LAT sprendimas, tačiau kyla grėsmė, kad tokiu sprendimu ateityje remsis tiek pats LAT, tiek žemesnės instancijos teismai (kaip ir buvo remtasi jau aptartoje apeliacinės instancijos teismo byloje Nr. 1A-274-318/2019) priimdami sprendimus, atitinkamai pažeisdami žmogaus teises į nuosavybę. Pavyzdžiui, palyginus naujoje Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėjamoje byloje teismas nusprendė, kad dalies 61 000 Eur grynųjų pinigų gabentų per Lietuvos Respublikos sieną, t. y. 20 000 Eur konfiskavimas, yra teisinga ir proporcinga priemonė, padėsianti įgyvendinti bausmės paskirtį (BK 67 str. 1 dalis)[114]. Teismas, priimdamas sprendimą, vėlgi rėmėsi LAT nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019, nenurodydamas jokių išsamių argumentų, kurie pateisintų tokios griežtos turtinio pobūdžio priemonės taikymą. Šis teismo sprendimas yra įsiteisėjęs, tačiau manytina, kad apskųstas LAT, jis būtų buvęs pakeistas, Lietuvos apeliacinio teismo sprendimo dalį dėl turto konfiskavimo panaikinant.

Primintina, kad šiose bylose nuteistiesiems, be kita ko, skiriamos ir didelės pinginės baudos (aptartose bylose baudos siekia apie 7000 EUR, tačiau atsižvelgtina į tai, kad pagal BK 47 str. 3 dalį už sunkų nusikaltimą gali būti skiriama bauda iki 6 000 MGL). Manytina, kad tokios baudos paskyrimas ir papildomai itin didelės grynųjų pinigų dalies, kurių neteisėta kilmė ar siekis juos panaudoti nusikalstamai veikai įgyvendinti neįrodytas, konfiskavimas sukelia nepagrįstai didelę, nelogišką ir išskirtinę naštą kaltinamajam. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad paskirtos bausmės dydis ir rūšis yra viena iš aplinkybių į kurią atsižvelgiama vertinant turto

[113] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019.
[114] Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-147-654/2020.

konfiskavimo ar konsfiskuotino turto vertės išieškojimo proporcingumą[115]. Aptariant jau anksčiau minėtas bylas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartimi pakeisdamas apeliacinės instancijos nuosprendį baudžiamojoje byloje 1A-274-318/2019 nurodė, kad šioje konkrečioje byloje, įvertinus visas aplinkybes, negalima remtis LAT nutartimi, kuria 61 000 Eur konfiskavimas pripažintas teisingu, kadangi minėtoje byloje per valstybės sieną gabentų ir nedeklaruotų pinigų suma buvo žymiai didesnė. Vėlgi, akcentuojama, kad nei baudžiamajame įstatyme, nei teismų praktikoje nėra įvardyta, kas tokios kategorijos bylose gali būti laikoma tokia didele suma, kurios dalies konfiskavimas būtų laikomas proporcinga ir teisinga priemone. Autorės nuomone, aptariamo pobūdžio baudžiamosiose bylose nedeklaruoti grynieji pinigai nesant pagrįstų įodymų, jog pastarieji yra gauti iš nusikalstamos veikos ar kitaip bus panaudoti nusikalstamų veikų darymui, neturėtų būti konfiskuojami, taip pat visiškai nepagrįstas ir dalies tokio turto konfiskavimas. Taip pat teismų sprendimuose pasigendama aiškių motyvų, platesnio išaiškinimo, kokiu pagrindu yra konfiskuojama dalis grynųjų pinigų ir kodėl konkrečiu atveju priimtina, kad nustatytos sumos konfiskavimas padės įgyvendinti bausmės paskirtį nepažeidžiant asmens teisės į jam teisėtai priklausantį turtą.

Panaši praktika atsiskleidžia nagrinėjant kontrabandos bylas gabenant narkotines ar kitas psichotropines medžiagas, alkoholį, cigaretes. Šiose bylose be minėtų medžiagų, kaip nusikalstamos veikos dalyko, konfiskavimo, paprastai konfiskuojama transporto priemonė, kuria buvo gabenama kontrabanda, kaip nusikalstamos veikos priemonė, arba iš nuteistojo konfiskuojama tokios transporto priemonės vertė. Net neanalizavus teismų praktikos tokio pobūdžio bylose kyla klausimas, ar tarp tokio turto konfiskavimo ir baudžiamosios priemonės taikymo siekiamų tikslų yra išlaikoma pusiausvyra. Pavyzdžiui, asmuo gabena kontrabandą nauju automobiliu, kurio vertė yra 35 000 Eur. Analogiškomis aplinkybėmis kitas asmuo gabena kontrabandą senu automobiliu, kurio vertė yra 1 500 Eur. Abiem atvejais transporto priemonė ar jos vertė bus konfiskuojama iš kaltininko – ar tai reiškia, kad pirmajam kontrabandininkui tiesiog nepasisekė dėl automobilio vertės ir dėl to pastarajam bus užkrauta visiškai nepagrįsta ir perteklinė našta? Abejotina, ar didesnės vertės turto konfiskavimas padės kokybiškiau įgyvendinti baudžiamojo poveikio priemonėmis siekiamus tikslus. Pavyzdžiui, pirmosios instancijos teismas nagrinėdamas baudžiamąją bylą Nr. 1-246-348/2019[116] nustatė, kad D. S. per valstybės sieną gabeno netgi 2 426 868 Eur vertės kontrabandą. Teismas nustatė, kad transporto priemonės, kuria buvo gabenta kontrabanda vertė – 2 870,08 Eur, atitinkamai, atsižvelgiant į tai, kad transporto priemonė priklausė ne D. S., o transporto priemonės savininkas apie ketinimus

[115] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-976/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019.
[116] Kauno apygardos teismo 2019 m. birželio 7 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-246-348/2019.

daryti nusikalstamą veiką nežinojo, teismas iš D. S. konfiskavo transporto priemonės vertę, t. y. 2 870,08 Eur. Kitoje byloje analogiškomis aplinkybėmis, tačiau gabenant ženkliai mažesnės vertės kontrabandą, teismas nustatė, kad transporto priemonės vertės, t. y. 17 400 Eur konfiskavimas iš kaltininko yra proporcinga poveikio priemonė, atsižvelgiant į padarytos veikos pavojingumą, t. y. kontrabanda gabentų cigarečių vertė – 18 869, 24 Eur[117]. Taip pat transporto priemonės, kurios vertė 14 040 Eur, konfiskavimas, 7 532 Eur baudos skyrimas, kai gabentos kontrabandos vertę sudarė 9 622,50 Eur, teismo laikoma teisinga ir proporcinga priemone bausmės tikslams pasiekti[118]. Įvertinus aptartus atvejus matyti, kad transporto priemonės vertė yra netgi didesnė nei pačios kontrabandos vertė. Teismai, priimdami sprendimą dėl turto ar jo vertės konfiskavimo akcentuoja, kad įvertinama nuosekli teismų praktika, skirtingos bausmės dydis bei padarytos nusikalstamos veikos pavojingumas, gabentos kontrabandos vertė. Kadangi tai nėra vienetiniai teismų sprendimai, bet formuojama nuosekli praktika, manytina, kad kontrabanda gabento turto vertė neturėtų būti kertinis rodiklis į kurį atsižvelgiama konfiskuojant nusikaltimo priemonę ar jos vertę, kadangi sudėjus galutinę skiriamą piniginę ar laisvės atėmimo bausmę bei konfiskuotino turto vertę, akivaizdu, kad nuteistajam užkraunama pernelyg didelė finansinė našta. Šių aptartų baudžiamųjų bylų konktekste baudos siekia nuo 120 MGL (4 519 Eur)[119] iki 700 MGL (25 739 Eur[120]). Dar kartą pastebėtina, kad kai nusikalstamai veikai padaryti naudojamas kaltininkui priklausantis turtas, tokio turto konfiskavimas neabejotinai turi nubaudimo požymių, kadangi kesinamasi į teisėtai asmens įgytą turtą. Taigi, konfiskuojant teisėstai kaltininkui priklausančius nusikalstamos veikos įrankius ar priemones, būtina atsižvelgti į šios baudžiamojo poveikio priemonės suderinamumą su bausme. Jei taikant turto konfiskavimą kyla grėsmė proporcingumo principo pažeidimui (pavyzdžiui, konfiskuojama didelės vertės transporto priemonė), į šią aplinkybę teismas gali atsižvelgti skirdamas bausmę[121]. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad teismai proporcingumą bausmei ir baudžiamojo poveikio priemonėms vertina atskirai, t. y. taikant bausmę atsižvelgiama į nusikalstamos veikos pavojingumą, nusikaltėlio asmenybę, finansinę padėtį, elgesį ir kitas aplinkybes, atitinkamai bausmė švelninama, tačiau skiriama tokia baudžiamojo poveikio piemonė (turto vertės konfiskavimas), kuri, tarkime, skiriant baudą, viršija paskirtos baudos dydį dvigubai ar trigubai. Autorės

[117] Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 24 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-179-576/2020. Panašūs sprendimai priimti ir kitose bylose, pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 14 d. baudžaimasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-308-576/2020; Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-391-926/2020.

[118] Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 29 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr.1-253-1020/2016.

[119] Kauno apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 18 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-324-634/2016

[120] Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sauso 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-350/2019.

[121] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga"; Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-120-209/2015.

nuomone, teismai skirdami baudžiamojo poveikio priemonę turėtų vertinti tiek paskirtos bausmės, tiek baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimo atitikimą proporcingumo ir teisingumo principams kaip visumą, vertinant bendros (tiek bausmės, tiek baudžiamojo poveikio priemonės) nuteistajam tenkančios naštos proporcingumą.

Analizuojant teismų praktiką ir išsiaiškinus pagrindinius baudžiamojo poveikio priemonėmis siekiamus tikslus, gali kilti klausimas, ar apskritai turto vertės konfiskavimas vietoje pačios nusikalstamos veikos materialios priemonės atėmimo, yra tinkama prevencinė priemonė siekiant asmenį sulaikyti nuo nusikalstamumo ateityje, atimti galimybę tokių nusikalstamų veikų pakartotinumui. Kauno apygardos teismas priimdamas nuosprendį baudžiamojoje byloje Nr. 1A-210-348/2018 nekonfiskuoti BK 281 str. 7 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymo priemonę, nurodė, kad „turto konfiskavimo klausimas negali būti vienodai sprendžiamas tose situacijose, kai nusikalstamos veikos padarymo priemonė – automobilis – priklauso pačiam pažeidėjui, ir tose, kai ši priemonė priklauso kitam asmeniui, nes turi būti įvertintas ir turto konfiskavimo, kaip baudžiamojo poveikio priemonės kaltininkui, tikslas, kuris suvokiamas kaip galimybės kaltininkui atėmimas ir toliau naudojant šią priemonę daryti naujas nusikalstamas veikas, o ne jo nubaudimas“[122]. Iš dalies pritartina šiai teismo pozicijai, kadangi akivaizdu, kad turto vertės konfiskavimu transporto priemonė, t. y. nusikalstamos veikos priemonė, nėra atimama ir jos naudojimas ateityje yra realus ir galimas. Taigi, ar yra teisinga taikyti tokią baudžiamojo poveikio priemonę, kuri neatitinka baudžiamojo poveikio priemonėmis siekiamų tikslų ir nesutrukdytų asmeniui ateityje panaudojant tą pačią transporto priemonę daryti nusikalstamas veikas? LAT, pakeisdamas apeliacinio teismo sprendimą, pažymėjo, kad toks išaiškinimas pažeidžia asmenų lygybės prieš įstatymą principą (Konstitucijos 29 straipsnis). Papildomai teismas nurodė, kad „[…] toks reguliavimas, kai visiškai nebūtų išieškoma konfiskuotinos transporto priemonės vertė, būtų ydingas ir sudarytų prielaidas kaltininkams sąmoningai daryti nusikalstamas veikas naudojant kitiems asmenims priklausantį turtą, žinant, kad jis nebus konfiskuojamas. Asmenys, kurie padarė nusikalstamą veiką, vairuodami jiems priklausančią transporto priemonę, būtų baudžiami griežčiau nei tie, kurie vairavo tretiesiems asmenims priklausančias transporto priemones”[123]. Galima teigti, kad tokiu būdu asmenims būtų skleidžiama žinutė, kad nusikaltimų neapsimoka daryti su pačiam kaltininkui priklausančia transporto priemone.

S. Bikelis nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimą įvardija kaip kaltininko (ir nukentėjusiojo) turtinės padėties *status quo* atkūrimo priemonę, atitinkamai tokia priemonė

[122] Kauno apygardos teismo 2018 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-210-348/2018.
[123] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018.

negalinti pažeisti Konstitucijoje ir Konvencijoje įtvirtintos asmens teisės į nuosavybę.[124] Tuo tarpu nusikalstamos veikos įrankio ir priemonės konfiskavimas, kaip jau ir minėta anksčiau, kelia proporcingumo klausimą, atsižvelgiant, kad tokiu atveju yra kėsinamasi į teisėtomis pajamomis įgytą turtą. Ypatingai proporcingumo problema tampa akivaizdi konfiskuojant nusikaltimo įrankio ar priemonės vertę paliekant šį turtą civilinėje apyvartoje. Kyla klausimas, ar toks turto konfiskavimo būdas nenukrypsta nuo baudžiamojo poveikio priemonės teisinės prigimties ir tikslų, ar yra teisinga iš asmens reikalauti pinigų už nusikalstamos veikos įrankį ar priemonę? Ar tokia priemonė netampa papildoma bauda? Akivaizdus neproporcingumas ir pernelyg didelės naštos užkėlimas matomas byloje, kurioje LAT 2010 m. gegužės 11 d. nutartimi[125] pritarė apeliacinės instancijos teismo sprendimui[126] konfiskuoti iš nuteistojo pastato, kuriame buvo auginamos kanapės, vertę, t. y. 153 900 Lt, kaip nusikalstamos veikos numatytos BK 260 str. 3 dalyje priemonę. Šioje byloje teismas nepateikė jokių konkrečių argumentų, kaip pastato vertės konfiskavimas padės įgyvendinti baudžiamojo poveikio priemonių tikslus. Teismai priimdami sprendimą vadovavosi turto konfiskavimo taikymo privalomumu, nurodant, kad ,,teismas privalo konfiskuoti darant nusikalstamą veiką panaudotus pinigus ir kitus materialią vertę turinčius daiktus. […] Nusikalstamos veikos padarymo priemone laikomi ir pastatai, jeigu kaltininkas jais naudojasi tam, kad susidarytų galimybę padaryti nusikalstamą veiką ar palengvintų jos padarymą"[127]. Tokį pat sprendimą priėmė ir Lietuvos apeliacinis teismas baudžiamojoje byloje 1A-136/2012 nustačius, kad N. V. ir R. L. augino didelį kiekį kanapių specialiai įrengtoje patalpoje – N. V. motinai priklausančios sodybos pastate – gyvenamajame name. Teismas nurodė, kad ,,konfiskuoti kaip nusikaltimo priemonę patį pastatą, kuriame buvo auginamos kanapės, šiuo atveju, kolegijos nuomone, nėra pagrindo […] ir netikslinga, ir to negalima padaryti dėl to, kad tas pastatas priklauso kitam fiziniam asmeniui"[128]. Atitinkamai priimtas sprendimas pastato nekonfiskuoti, tačiau iš nuteistojo išieškoti pastato vertę atitinkančią pinigų sumą, t. y. 16 600 Lt, atsižvelgiant į tai, kad nuteistasis veikė bendrininkų grupėje, šią sumą padalinus kiekvienam kartu veikusiam asmeniui.

Naujesnėje praktikoje, kasacinis teismas nagrinėjant klausimą dėl nusikaltimo įrankio ar priemonės vertės išieškojimo pateikia išaiškinimą, kad ,,konfiskuojant ne pačią priemonę, bet jos vertę atitinkančią sumą, užtikrinami prevenciniai tikslai, t. y. kad kiti asmenys susilaikytų nuo panašaus pobūdžio nusikalstamų veikų ir kad nebūtų bandoma nusikalstamais tikslais panaudoti kitiems asmenims priklausančius daiktus, taip išvengiant jų konfiskavimo rizikos. Kita vertus,

[124] Skirmantas Bikelis „Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos". *Teisės problemos* (2018): 6.
[125] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-185/2010.
[126] Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-170/2009.
[127] *Ibid.*
[128] Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-136/2012.

tokiu atveju labai aktualu apsvarstyti konfiskuotinos priemonės vertės išieškojimo proporcingumą"[129]. Turto vertės konfiskavimo praktika yra taikoma tiek Lietuvoje, tiek kitų šalių teisinėje sistemoje, o įstatymuose nėra įtvirtinto kito būdo, kuris galimai veiktų geriau ir galbūt nekeltų tokio diskusinio klausimo dėl priemonės atitikimo proporcingumo principui. Manytina, kad turto vertės konfiskavimas yra teisinga praktika konfiskuojant nusikalstamos veikos rezultato vertę, tačiau konfiskuojant įrankio ar priemonės vertę teismas, privalo vertinti ne tik teisines, bet ir faktines aplinkybes[130], už pažeidimą skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės taikymas turi būti individualizuotas, būtina atsižvelgti į nuteistajam paskirtos bausmės dydį, realias galimybės įgyvendinti tiek bausmę, tiek paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę, nusikalstamos veikos pavojingumą ir tinkamai, išsamiai motyvuoti skirtos baudžiamojo poveikio priemonės tikslingumą. Ilgą laiką Lietuvos teismų praktikoje sprendžiant klausimą dėl turto ir turto vertės konfiskavimo priemonės taikymo buvo laikomasi kraštutinumų, t. y. konfiskavimas taikomas visa apimtimi arba netaikomas visai[131]. LAT 2018 m. spalio 30 d. nutartimi nurodė, kad ,,teisėjų kolegijos manymu, teismas, svarstydamas BK 72 straipsnio 5 dalyje numatytos baudžiamojo poveikio priemonės taikymo proporcingumo klausimą, taip pat turi diskreciją spręsti, ar iš asmens konfiskuojama visa konfiskuotino turto vertė, ar tik jos dalis. Tai ypač aktualu, kai sprendžiamas klausimas ne dėl nusikalstamu būdu gautos naudos, bet dėl nusikaltimo padarymo priemonės vertės konfiskavimo"[132]. Tokiu išaiškinimu teismas įtvirtino turto vertės dalies konfiskavimo praktiką, kurią taikant, sudaromos galimybės išvengti neproporcingos ir pernelyg didelės naštos užkrovimo asmeniui atsižvelgiant į visas reikšmingas bylos aplinkybes.

1.2. Turto vertės dalies konfiskavimas

Kaip jau ir aptarta anksčiau, BK numato galimybę iš kaltininko išieškoti konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą tai atvejais, kai konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių, taip pat kai turtą konfiskuoti būtų netikslinga (BK 72 str. 5 dalis). Teismų praktikoje numatyta, kad taikant tokią priemonę turi būti apsvarstoma, ar pastaroji atitinka turto konfiskavimo tikslus, taip pat įvertinamas tokio išieškojimo proporcingumas, t. y. poveikio priemonės taikymas turi būti individualizuotas (atsižvelgiama į padaryto nusikaltimo aplinkybes, į nusikalstamą veiką

[129] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17-788/2019.
[130] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-976/2018.
[131] Bikelis, *supra note*, 124: 6.
[132] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018.

padariusį asmenį ir kitas šiam klausimui išspręsti turinčias reikšmės aplinkybes)[133]. Teismas turi diskreciją spręsti, ar iš asmens konfiskuojama visa turto vertė ar tik dalis[134]. Dalinio turto vertės konfiskavimo problema – jokie teisės aktai nereglamentuoja ir teismų praktikoje nėra aiškių gairių, kokia turto vertės dalis gali būti konfiskuojama – tai sprendžia teismas, atsižvelgdamas į konkrečioje byloje esančias aplinkybes. LAT yra išaiškinęs, kad „konfiskuotino turto vertės dalies dydis yra daugiau fakto, o ne teisės klausimas, todėl tai yra sritis, kurioje savo kompetenciją įgyvendina pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai"[135]. Todėl bylai pasiekus kasacinę instanciją, teismas privalo patikrinti, ar žemesnės instancijos teismai tinkamai aiškino ir vertino proporcingumo turinį konkrečioje byloje.

Siejant dalies turto vertės konfiskavimą su turto konfiskavimo privalomumu ir anksčiau aptartomis problemomis, šį turto konfiskavimo būdą galima laikyti priemone, kuri gali ženkliai sumažinti nuteistajam užkrautos naštos svorį, atitinkamai sumažina galimybes pažeisti proporingumo principą iš asmens konfiskuojant teisėtomis pajamomis įgytą, didelės vertės turtą. Tokia praktika dažniau taikoma bylose dėl asmens vairavimo neblaivumo būsenos. Šios kategorijos bylose teismas, nusprendęs kad visos turto vertės konfiskavimas sukeltų pernelyg didelę naštą kaltininkui, turi teisę konfiskuoti dalį tokio turto vertės. Pavyzdžiui, LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17-788/2019 nutarė, kad pirmosios ir antrosios instancijos teismai, taikydami visos transporto priemonės vertės, t. y. 11 218,86 Eur konfiskavimą, nepakankamai atsižvelgė į G. R. teigiamas charakteristikas, į tai, kad jis nėra nuteistas byloje, bet atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. LAT pažymėjo, kad teismai konfiskuodami visą pakankamai didelę turto vertę tinkamai nemotyvavo sprendimo ir taip suvaržė asmens teises daugiau nei yra būtina. Taip pripažįstant, kad dalies turto vertės konfiskavimo pakaks baudžiamojo poveikio priemonės prevenciniams tikslams įgyvendinti, todėl išieškotina suma sumažinta iki 5 000 Eur[136].

Vilniaus apygardos teismas byloje Nr. 1A-648-1121/2019 taip pat sumažino konfiskuotino turto vertę nuo 16 016 Eur iki 4 000 Eur. Teisėjų kolegijos vertinimu, taikant transporto priemonės vertės konfiskavimą visa apimtimi, nepakankamai atsižvelgta į nuteistosios G. G. individualią situaciją ir realias galimybes sumokėti priteistą išieškoti pinigų sumą. Teismas priimdamas sprendimą atsižvelgė į G. G. mėnesio darbo užmokestį (400-600 Eur), taip pat į tai, kad transporto priemonė nepriklauso nuteistajai nuosavybes teise, o buvo nuomota, iki įvykio G. G. nebuvo teista, nebuvo padariusi administracinių nusižengimų. Be to, šioje byloje teismas

[133] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-976/2020; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-489/2017.
[134] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17-788/2019; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-788/2019; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-303/2020.
[135] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-976/2020.
[136] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17-788/2019.

atsižvelgė ir į tai, kad pirmosios instancijos teismo kartu su bausme paskirta baudžiamojo poveikio priemonė, turinti padėti įgyvendinti bausmės paskirtį, yra net dešimt kartų didesnė už tuo pačiu nuosprendžiu paskirtą bausmę[137]. Dar kitoje byloje Vilniaus apygardos teismas sumažino konfiskuojamo turto sumą nuo 30 000 Eur iki 5 000 Eur motyvuojant, kad S. V. serga priklausomybės liga, atsižvelgta į nedideles pajamas, užimamas pareigas. Teismas priėmė sprendimą, kad visos nustatytos automobilio vertės konfiskavimas nuteistajam būtų ypatingai sunki finansinė našta[138]. Baudžiamojoje byloje Vilniaus apygardos teismas sumažino konfiskuotino turto sumą nuo 20 454 Eur iki 8 000 Eur, motyvuojant, kad R. Z. teismas paskyrė turtinio pobūdžio baudžiamojo poveikio priemonę – 500 Eur dydžio įmoką į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, taip pat į tai, kad R. Z. privalės transporto priemonės, su kuria buvo padaryta nusikalstama veika, savininkui atlyginti padarytą žalą dėl nepataisomai per autoįvykį sugadinto automobilio, R. Z. turi papildomų finansinių įsipareigojimų, pajamos nėra didelės. Taigi, prieita išvados, kad 20 454 Eur sumos konfiskavimas būtų ypatingai sunki finansinė našta ir tai neatitiktų proporcingumo kriterijaus taikant tokio pobūdžio baudžiamojo poveikio priemonę[139]. Kitoje byloje LAT sumažino konfiskuojamos transporto priemonės vertės konfiskavimą nuo 8 290 Eur iki 4 000 Eur. Teismas, išsamiai pateikdamas argumentus dėl pilnos transporto priemonės vertės konfiskavimo neatitikimo proporcingumui, papildomai pažymėjo, kad nepakankamai atsižvelgta į atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės A. L. individualią situaciją ir realias galimybes sumokėti nustatytą sumą, atsižvelgta į tai, kad dėl nedidelių pajamų, A. L. tokios naštos užkrovimas turės labai didelį neigiamą poveikį tiek turtinei padėčiai, tiek bus trukdoma įgyvendinti tikslus, kurių buvo siekiama asmenį atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Teismas pažymėjo, kad buvo pernelyg suabsoliutintas atgrasymo tikslas, siejamas su turto vertės konfiskavimu ir neatsižvelgta į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės paskirtį siekti kompromiso, teisinės santarvės ir nusikalstimą padariusio asmens resocializaciją[140].

Taigi, teismas kiekvienu atveju privalo įvertinti visas bylos aplinkybes ir kaltinamojo asmenybę, realią galimybę įgyvendinti tiek paskirtą bausmę, tiek baudžiamojo poveikio priemonę, ypatingai tais atvejais, kai galimai konfiskuotino turto vertė yra labai didelė lyginant su kaltinamojo gaunamomis pajamomis ir finansine padėtimi. Teismui nustačius, kad paskyrus turto ar jo vertės konfiskavimą būtų pažeistas proporcingumo principas, pagal kasacinio teismo išaiškinimą, teismas turi teisę neskirti šios baudžiamojo poveikio priemonės arba ją sumažinti[141]. Akivaizdu, kad tokiais atvejais, kai iš bylos faktinių aplinkybių matyti, kad kaltinamojo

[137] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-648-1121/2019.
[138] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-514-497/2019.
[139] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-448-497/2019.
[140] Lietuvos Aukščiausiojo 2019 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-788/2019.
[141] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-719/2018.

finansinė padėtis yra bloga, o papildomai didelės vertės turto konfiskavimas užkrautų asmeniui dar didesnę finansinę naštą, taip įstumiant asmenį į beviltišką padėtį, turi būti priimami išimtiniai sprendimai, kuriais turto konfiskavimas visiškai netaikomas arba taikomas tik dalinai. Priešingai, manytina, kad didelės finansinės naštos užkrovimas asmeniui skatina dar didesnį nusikalstamumą siekiant pagerinti finansinę padėtį. Minėtose teismo sprendimuose labai akcentuojama bausmės ir baudžiamojo poveikio priemonės paskirtis, kad baudžiamoji poveikio priemonė turėtų padėtį įgyvendinti bausmės paskirtį, o ne bausti asmenį dar kartą, taip pat atkreipiamas dėmėsys į asmens finansinę padėtį, kritikuojamas žemesnių instancijų pernelyg suabsoliutintas priemonės pritaikymo atgrasymo tikslas. Manytina, kad tokia teigiama teismų praktika turėtų būti taikoma visose baudžiamosiose bylose, kur yra kėsinamasi į asmens teisėtai įgytą turtą, t. y. konfiskuojant nusikalstamos veikos įrankius ir priemones, mažinant kiek įmanoma labiau baudžiamojo poveikio priemonėmis asmeniui užkraunamą naštą, atsižvelgiant į, kaip jau ir minėta, paskirtą bausmę, finansinę padėtį, nusikalstamos veikos pobūdį ir baudžiamojo poveikio priemonės tikslus.

Kokios turto vertės dalies konfiskavimas laikoma teisinga ir proporcinga priemonė, sunku nustatyti ir įtvirtinti tai teisės aktuose, todėl manytina, kad tai turi būti vertinama teismo individualiai, tačiau maksimaliai atsižvelgiant į visas reikšmingas konkrečios bylos aplinkybes ir jau anksčiau aptartus aspektus. Vokietijos baudžiamajame įstatyme[142] nagrinėjant teisės akto normas skirtas iš nusikalstamos veikos gauto turto konfiskavimo reguliavimui, matyti, kad egzistuoja normos, kurios suteikia teismui galimybę, atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir į proporcingumo principą, konfiskuotino turto apimtį sumažinti arba visiškai jo netaikyti, jei taip asmeniui būtų sukelta pernelyg didelė našta. Taip pat analizuojant normas skirtas nusikalstamos veikos įrankių ar priemonių konfiskavimo reguliavimui numatyta galimybė konfiskuoti tik dalį turto arba numatyta galimybė įpareigoti kaltininką pakeisti specifines turto savybes dėl kurių turtas tapo priemone palengvinančia nusikalstamą veiką, pavyzdžiui, panaikinti transporto priemonėje slėptuves, dvigubo kuro baką pakeisti standartiniu ir kt.[143]

Realu, kad pasekus užsienio šalių praktika, tam tikri turto konfiskavimą reglamentuojančios normos papildymai ženkliai sumažintų tikimybę proprorcingumo ir teisingumo principų pažeidimui. BK 72 str. 3 dalis turėtų būti taisoma papildomai nurodant, kad teismui nustačius, kad paskyrus turto ar jo vertės konfiskavimą būtų pažeistas proporcingumo principas ir asmeniui būtų užkrauta pernelyg didelė našta, teismas turi teisę neskirti šios baudžiamojo poveikio priemonės arba ją sumažinti.

---

[142] Skirmantas Bikelis ir kt., *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai* (Vilnius: Justitia, 2014), 248; German Criminal Code, Section 73c, žiūrėta 2021 m. balandžio 20 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html.

[143] *Ibid.*

2.3. Tretiesiems asmenims priklausančio turto konfiskavimas

Baudžiamojo kodekso 72 str. 4 dalis numato galimybę nustatytais atvejais konfiskuoti kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantį turtą, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už BK uždraustos veikos padarymą. Toks turtas gali būti konfisuojamas, jeigu: 1) perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims, asmuo žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti; 2) šis turtas asmeniui buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį; 3) šis turtas asmeniui buvo perleistas kaip kaltininko šeimos nariui ar artimajam giminaičiui; 4) šis turtas asmeniui buvo perleistas kaip juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai; 5) įgydamas šį turtą, asmuo arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas[144].

Tarptautiniai teisės aktai kaip 1988 m. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta[145], 2000 m. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą[146], 2014 m. Europos Parlemento ir Tarybos direktyva dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje[147] numato apsaugą *bona fide* trečiųjų asmenų teisėms. Šie teisės aktai numato, kad nusikalstama veika įgytas turtas ar jai įgyvendinti panaudotas turtas turi būti konfiskuojamas, nepaisant kieno tai yra nuosavybė, tačiau turi būti užtikrinama maksimali sąžiningai veikiančių trečiųjų asmenų apsauga, t. y. turtas negali būti konfiskuotas neįsitikinus, kad trečiasis asmuo žinojo arba turėjo žinoti, kad toks turtas yra neteisėtos kilmės arba yra naudojamas nusikalstamų veikų įgyvendinimui. LAT apžvalgoje pastebėjo, kad konfiskuojant turtą iš trečiųjų asmenų, kurie nėra kaltinami padarę nusikalstamą veiką, tarp šių asmenų ir valstybės nesusiklosto baudžiamieji teisiniai santykiai, atitinkamai jiems turi būti suteikiamos tinkamos procesinės garantijos teisių apsaugai – nustatomos

[144] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr.
[145] „1988 metų Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6DAA1DC0D31E.
[146] „Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EDA96BD597A4
[147] „2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=LT.

reikšmingos aplinkybės, asmeniui suteikiama galimybė išdėstyti savo poziciją, pateikti argumentus. Toks asmuo, nors pagal galiojančias BPK nuostatas, neturi aiškaus procesinio statuso, gali apskųsti nuosprendį dėl turto konfiskavimo apeliacine tvarka (BPK 312 str. 4 dalis) ir paduoti kasacinį skundą (BPK 367 str. 1 dalis)[148]. Teismų praktikoje yra nemažai bylų, kuriose matyti, kad kaltininkas, nusikalstamos veikos įgyvendinimui naudojo ne jam nuosavybės teise priklausantį turtą. Tai ypatingai aktualu kontrabandos ir vairavimo neblaivios būsenos bylose, kai asmenys naudoja tretiesiems asmenims priklausančius automobilius. Tokiu atveju taikant turto konfiskavimą atsižvelgiama į trečiųjų asmenų kaltės ar rūpestingumo laipsnį, sąryšį tarp jų elgesio ir nusikalstamos veikos[149]. Papildomai pabrėžtina, kad trečiojo asmens psichinis santykis su turto naudojimu darant nusikalstamą veiką, turėjimas ar galėjimas žinoti apie turto nusikalstamą kilmę ar turto panaudojimą nusikaltimui, turi būti nustatomas ne formaliai, o kruopščiai įvertinus visas svarbias faktines aplinkybes[150].

Dar 2011 m. V. Piesliakas[151] nurodė, kad teismai labai nenoriai konfiskuoja turtą esantį pas trečiuosius asmenis, nepaisant naujų BK 72 str. įtvirtintų galimybių. 2015 m. I. Daukšaitei ir E. Kavoliūnaitei atlikus teismų praktikos analizę, prieitą išvados, kad beveik visi atvejai, kada turtas būna konfiskuojamas iš trečiųjų asmenų yra atvejai, kai tretieji asmenys suteikia turtą nusikalstamai veikai daryti ir atitinkamai yra konfiskuojama nusikalstamos veikos priemonė ar įrankis[152]. Išanalizavus teismų praktiką, šiam momentui panašu, kad situacija nesikeičia. Iš dalies pastebima, kad formuojama teigiama ir teisinga praktika konfiskuojant turtą iš trečiųjų amenų pagal BK 72 str. 4 d. 1 punktą, pavyzdžiui, daugumoje atvejų turtas iš trečiųjų asmenų konfiskuojamas egzistuojant akivaizdžioms aplinkybėms, kurios patvirtintų trečiojo asmens žinojimą apie vykdomą nusikalstamą veiką. Šiaulių apygardos teismas priėmė sprendimą konfiskuoti trečiajam asmeniui priklausantį automobilį nustačius, kad automobilio savininkė pati perdavė vairuoti automobilį kaltininkui, žinodama, kad pastarasis yra neblaivus – automobilio savininkė važiavo kartu su kaltininku, jo laukė automobilyje, garaže matė nugertą degtinės butelį[153]. Panašiomis aplinkybėmis (automobilio savininko buvimas kartu neblaivios būsenos su kaltininku) konfiskuotas trečiojo asmens automobilis baudžiamosiose bylose Nr. 1A-244-300/2017[154] ir Nr. 1A-220-606/2017[155]. Panevėžio apygardos teismas taip pat priėmė sprendimą konfiskuoti trečiajam asmeniui priklausantį automobilį, kaip nusikalstamos veikos priemonę,

[148] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga".
[149] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-549/2012.
[150] *Ibid.*
[151] Piesliakas, *supra note*, 14: 678-679.
[152] Daukšaitė ir Kavoliūnaitė-Ragauskienė, *supra note,* 72: 94.
[153] Šiaulių apygardos teismo 2018 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-53-300/2018.
[154] Šiaulių apygardos teismo 2017 m. spalio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-244-300/2017.
[155] Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. rugsėjo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-606/2017.

argumentuojant, kad ikiteisminio tyrimo metu tiek automobilio savininkas, tiek kaltininkas kartu girtavo ir vėliau nusprendė važiuoti automobiliu, automobilio savininkas matė kaip kaltininkas automobilį manevruoja į šalis[156]. LAT nutartimi konfiskuotas L. A. nuosavybės teise priklausantis automobilis, naudotas R. G. labai didelio kiekio psichotropinių medžiagų gabeninimui. Nustatyta, kad L. A. perdavė nuteistajam automobilį žinodama, kad pastarasis gali būti panaudotas darant labai sunkų nusikaltimą, atsižvelgiant į tai, kad automobilio savininkė kartu važiavo į miestą, kur R. G. įsigijo psichotropinių medžiagų, be to, duodama melagingus parodymus tyčia klaidino ikiteisminio tyrimo pareigūnus ir siekė palengvinti R. G. teisinę padėtį[157]. Pastebėtina, kad praktikoje didelis dėmesys skiriamas vertinimui, ar tikrai trečiasis asmuo žinojo ar turėjo žinoti, kad pastarajam priklausantis turtas naudojamas nusikalstamai veikai įgyvendinti. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-526-498/2015 pažymėjo, kad ,,nėra ginčo, kad T. R. naudojosi stacionariu kompiuteriu, tačiau norint konfiskuoti ne jam priklausantį turtą, būtina įrodyti, kad turto savininkas žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad jam priklausantis kompiuteris bus naudojamas uždraustai veikai daryti. […] apeliacinės instancijos teismui nekelia abejonių R. L. R. parodymai, kad ji nematė, nežinojo ir negalėjo žinoti, kad jos sūnus T. R. naudojasi kompiuteriu darydamas nusikalstamas veikas, juo labiau kad iki tol T. R. šeimai nekėlė jokių rūpesčių. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad byloje nėra jokių faktinių duomenų, kurie patvirtintų, kad R. L. R. žinojo ar galėjo žinoti apie jos sūnaus daromas nusikalstamas veikas"[158]. Taigi, atlikus teismų praktikos analizę[159], galima teigti, kad teismai prieš konfiskuodami turtą iš trečiųjų asmenų remdamiesi BK 72 str. 4 dalies 1 punktu gana detaliai išnagrinėja bylos aplinkybes ir turtas konfiskuojamas nesant abejonių apie trečiojo asmens žinojimą ar turėjimą žinoti apie nusikalstamą veiką, taip formuojama teigiama praktika trečiųjų asmenų teisių ir interesų apsaugos atžvilgiu.

Visgi, trečiųjų asmenų interesų apsaugos kontekste būtina aptarti turto konfiskavimą pagal BK 72 str. 4 dalies 2-4 punktus. I. Daukšaitės ir E. Kavoliūnaitės nuomone, konfiskuojant turtą remiantis BK 72 str. 4 d. 2–4 punktais, tikrai įmanoma situacija, kad turtas bus konfiskuotas iš sąžiningo trečiojo įgijėjo[160], o V. Piesliakas nurodo, kad BK nereikalauja, jog asmuo, įsigijęs turtą, bent jau turėtų supratimą apie savo neteisėtą veikimą. Papildomai pažymi, kad toks reguliavimas visiškai išbraukia asmens kaltės klausimą, o tai kelią įstatymo normų

[156] Panevėžio apygardos teismo 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-231-491/2017.
[157] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2010.
[158] Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-526-498/2015.
[159] Daugiau teismo sprendimų: Kauno apygardos teismo 2017 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-692-348/2017; Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-666-317/2017; Vilniaus apygardos teismo 2017 m. spalio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-602-1020/2017; Kauno apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-345-485/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-66/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-136/2012.
[160] Daukšaitė ir Kavoliūnaitė-Ragauskienė, *supra note,* 72: 94.

konstitucingumo klausimą[161]. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakyme „Dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo" numatyta, kad „BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punkte nustatyta konfiskavimo sąlyga, kad trečiasis asmuo, įgydamas turtą, žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Tokio tiesioginio reikalavimo BK 72 straipsnio 4 dalies 2–4 punktuose nėra ir to įrodinėti nereikia"[162] (75 punktas). Taigi, šios normos kontekse galima daryti prielaidą, kad kaltininko šeimos narys, artimas giminaitis, įgijęs iš kaltininko turtą, visais atvejais yra laikomas nesąžininga trečiąja šalimi, veikianti kartu su kaltininku. Manytina, kad toks aiškinimas vienareikšmiškai prieštarauja tarptautinių teisės aktų aiškinimui, kuriais siekiama apsaugoti *bona fide* trečiųjų asmenų teises.

Be kita ko, analizuojant teismų praktiką, pastebima, kad teismai skirtingai aiškina BK 72 str. 4 dalies 3 punkto nuostatas ir konfiskuoja tretiesiems asmenims priklausantį turtą. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismas konfiskavo nusikalstamos veikos priemonę priklausančią kaltininko tėvui, kuris su nusikalstama veika nesusijęs, remiantis BK 72 str. 4 dalies 3 punktu. Teismas pažymėjo, kad sprendžiant turto konfiskavimo klausimą, teismas turi atsižvelgti į trečiojo asmens kaltės ar nerūpestingumo laipsnį, sąryšį tarp jo elgesio ir padarytos nusikalstamos veikos. Tačiau iš teismo nutarties matyti, kad sprendimas konfiskuoti turtą priimtas atsižvelgiant į tai, kad nuteistasis pripažino, kad iki vagystės jis kartais naudodavosi tėvui priklausančiu automobiliu, įvykio dieną su automobiliu važiavo ir buvo nuvykęs į įvykio vietą. Paimtus iš sodybos daiktus parsivežė su tuo automobiliu, asmens apžiūros metu pas jį buvo rastas ir automobilio registracijos liudijimas. Šiuo remiantis teismas priėjo išvados, kad nuteistajam šis automobilis pateko ne atsitiktinai, o buvo tėvo perleistas ir nuteistasis juo disponavo. Taip pat kaltinamojo tėvas, kaip automobilio savininkas, dalyvavo priverstinai nuvežant automobilį į saugojimo aikštelę, šio veiksmo neskundė[163]. Lietuvos apeliacinis teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406-398/2016 konfiskavo kaltininko seseriai priklausantį automobilį, kuriuo neteisėtai gabentas didelis kiekis akcizais apmokestinamų prekių, remiantis BK 72 str. 4 dalies 3 punktu, nustačius, kad automobilis yra registruotas nuteistojo sesers vardu ir nuteistajam buvo perleistas naudotis kaip artimajam giminaičiui[164]. Tačiau Vilniaus apygardos teismas nurodo, kad BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktas gali būti taikomas ir automobilis natūra konfiskuojamas, jei jis priklauso kaltinamajam ir pastarasis po nusikaltimo padarymo šią transporto priemonę perleidžia

[161] Piesliakas, *supra note*, 14: 678-679.
[162] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo", TAR, žiūrėta 2021 m. gegužės 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/06b03b607a0811e89188e16a6495e98c/asr.
[163] Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-174-361/2017.
[164] Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406-398/2016; Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-77-616/2015.

artimajam giminaičiui[165]. Taigi, konfiskuojant turtą pagal minėtą normą reikalinga nustatyti, kad turtas priklausė kaltininkui, o po nusikalstamos veikos pastarasis buvo perleistas šeimos nariui ar artimam giminaičiui. Šiuo atveju akivaizdu, kad skirtingą teismų normos interpretavimą lemia neaiški normos formuluotė ir toks skirtingas interpretavimas reikalauja normos konkretinimo. Taikant šią normą taip, kaip ji taikyta baudžiamosiose bylose Nr. 1A-174-361/2017 ir Nr. 1A-406-398/2016, teismas neįrodinėja trečiojo asmens santykio su nusikalstama veika, t. y. žinojimo ar turėjimo ir galėjimo žinoti apie turto panaudojimą nusikalstamai veikai, kaip tai reikalauja aptariamo straipsnio 1 dalis, ir gana lengvai, apeinant įrodinėjimo būtinumą, konfiskuoja nusikalstamoje veikoje naudotą turtą, vien dėl priežasties, kad turtas yra šeimos nario ar artimojo giminaičio nuosavybė[166].

Manytina, kad BK 72 str. 4 d. reglamentuojamų normų neaiškumas iš dalies lemia turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų neefektyvų taikymą ir teismų praktikoje. „Infolex"[167] duomenų bazėje atlikus paiešką siekiant nustatyti, kokiose bylose buvo konfiskuotas turtas remiantis atskirais BK 72 str. 4 dalyje nustatytais pagrindais, nustatyta, kad BK 72 str. 4 d. 2 punkto pagrindu konfiskuotas turtas tik 3 bylose[168]; 72 str. 4 d. 3 punko pagrindu – 5 bylose[169]; 72 str. 4 d. 4 punktu – 1 byloje[170]; 72 str. 4 d. 5 punktu – bylų nerasta. Atsižvelgiant į tai, kad nuo baudžiamosios normos pakeitimo praėjo kiek daugiau nei 10 metų, manytina, kad toks bylų skaičius turto konfiskavimo iš trečiųjų yra labai mažas. Prieš turto konfiskavimo normos pakeitimą 2010 m., turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų buvo reglamentuojamas sekančiai: BK 72 str. 3 d. – kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims perduotas turtas konfiskuojamas nepaisant to, ar tie asmenys patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jeigu 1) turtas jiems buvo suteiktas nusikalstamai veikai daryti; 2) įgydami turtą jie žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, jog šis turtas, pinigai ar už juos naujai įgytos vertybės yra gautos iš nusikalstamos veikos. BK 72 str. 4 d. numatė, kad kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims perduotas turtas gali būti konfiskuojamas neatsižvelgiant į tai, ar turtą perdavęs asmuo yra patrauktas baudžiamojon

[165] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-370-312/2019; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-344/2014.
[166] Lietuvos apeliacinis teismas 2016 m. gruodžio 30 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1A-657-202/2016 nurodė, kad sprendžiant turto konfiskavimo klausimą pagal BK 72 str. 4 d. 3 punktą, atsižvelgiant į tai, kad turi būti konfiskuojamas turtas perleistas kaltininkui kaip šeimos nariui ar artimam giminačiui, o byloje nustatyta, kad transporto priemonė priklausė kaltinamojo tėvui, t. y. artimajam giminaičiui, neturi reikšmės aplinkybė, ar perduodamas automobilį asmuo žinojo ir galėjo žinoti, kad jis bus panaudotas darant nusikalstamas veikas.
[167] Atlikta paieška apygardos ir kasacinės instancijos teismų sprendimų ribose, laikotarpiu iki 2021 m. gegužės 1 d.
[168] Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-216-483/2017; Kauno apygardos teismo 2015 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-45-319/2015; Kauno apygardos teismo 2015 m. gruodžio 18 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-442-290/2015.
[169] Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. balandžio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-795/2020; Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-77-616/2015; Šiaulių apygardos teismo 2014 m. sausio 6 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-67-519/2014; Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-174-361/2017; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406-398/2016.
[170] Kauno apygardos teismo 2015 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-45-319/2015.

atsakomybėn, jeigu šis asmuo turtėjo ir galėjo žinoti, kad tas turtas gali būti panaudotas darant sunkų ar labai sunkų nusikaltimą[171]. Literatūroje nurodoma, kad galiojant šiai BK redakcijai, „[…] buvo numatyta maksimali trečiųjų asmenų teisių apsauga – teismas negalėjo konfiskuoti trečiajam asmeniui perduoto turto, jei šis asmuo nežinojo ar negalėjo žinoti apie turto kilmę arba kad turtas bus panaudotas darant nusikaltimą"[172]. Tai atitiko ir jau minėtų tarptautinių teisės aktų[173] gaires, t. y. konfiskuojant turtą turi būti užtikrinama *bona fide* trečiųjų asmenų teisių apsauga. Lyginant su 2010 m. BK pakeitimais, turto iš trečiųjų asmenų konfiskavimo normoje įtvirtinti atvejai, kai nereikalaujama nustatyti trečiojo asmens žinojimo ar turėjimo ir galėjimo žinoti apie turto nusikalstamą kilmę, nesuprantamas ir įstatymo leidėjo pasirinkimas visais atvejais, kai turtas yra perleidžiamas šeimos nariui ar artimam giminaičiui, tą turtą konfiskuoti besąlygiškai, prezimuojant, kad trečiasis asmuo yra nesąžiningai veikianti šalis. Kyla klausimas, ar tokie veiksmai, paremti prezumpcija ir nukreipti prieš trečiuosius asmenis yra teisėti ir kaip toks turto konfiskavimas saugo trečiojo asmens teises ir laisves. Turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų taip pat turi atitikti Konvencijos 1 Protokolo nuosatatas reglamentuojančias asmens teisę į nuosavybę. Kaip LAT nurodo EŽŽT praktikos apibendrinime, konfiskuojant turtą iš trečiųjų asmenų „[…] turi būti atsižvelgiama į jo (trečiojo asmens – aut. pastaba) kaltės ar rūpestinugmo laipsnį arba bent jau į sąryšį tarp jo elgesio ir padarytos nusikalstamos veikos. […] svarbi reikšmė vertinant turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų proporcingumą EŽTT praktikoje teikiama tam, ar asmuo, iš kurio konfiskuotas turtas, turėjo tinkamą galimybę išdėstyti savo bylą kompetentingoms institucijoms. […] svarbu, kad teismai tinkamai išnagrinėtų tokio asmens argumentus"[174].

Atsižvelgiant į išdėstytą, manytina, kad BK 72 str. 4 dalies punktai turi būti keičiami, visose dalyse įtvirtinant nuostatą, kad siekiant konfiskuoti tokį turtą, būtina nustatyti trečiojo asmens žinojimą ar turėjimą ir galėjimą žinoti apie nusikalstamą turto kilmę. Užsienio literatūroje taip pat samprotaujama, kad turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų turėtų būti konfiskuojamas, remiantis bylos aplinkybėmis ir faktais, įrodžius, kad trečiasis asmuo žinojo ar turėjo žinoti, kad turtas pastarajam buvo perleistas siekiant išvengti šio turto konfiskavimo. Pavyzdžiui, turtas buvo perleistas nemokamai arba už žymiai mažesnę kainą nei nustatyta

[171] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeskas", 2002-10-31 įstatymas Nr. IX-1168.
[172] Daukšaitė ir Kavoliūnaitė-Ragauskienė, *supra note,* 72: 81-82.
[173] 1988 m. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, 2000 m. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, 2014 m. Europos Parlemento ir Tarybos direktyva dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje.
[174] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. aprobuotas ŽTB-32-3. *Teismų praktika*. 2010, 32.

rinkoje[175]. Taip galėtų būti papildytas BK 72 str. 4 d. 2 punktas. Aptariamo straipsnio 3 ir 4 punktai turėtų būti naikinami dėl nepagrįsto šeimos narių, artimų giminaičių ir juridinio asmens, kuriam vadovauja kaltininkas ar jo šeimos nariai, artimieji giminaičiai, grupių išskyrimo ir prezumpcija, kad šios asmenų grupės veikia kaip nesąžininga šalis. Vietoje to grąžintina 2000 m. BK redakcijoje reglamentuota norma ,,kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims perduotas turtas konfiskuojamas nepaisant to, ar tie asmenys patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jeigu įgydami turtą jie žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, jog šis turtas, pinigai ar už juos naujai įgytos vertybės yra gautos iš nusikalstamos veikos”[176].

[175] Johan Boucht, ,,Asset confiscation in Europe – past, present, and future challenges”, 540, žiūrėta 2021 m. balandžio 24 d., https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFC-04-2018-0043/full/pdf?title=asset-confiscation-in-europe-past-present-and-future-challenges.
[176] ,,Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeskas”, 2002-10-31 įstatymas Nr. IX-1168.

3. IŠPLĖSTINIS TURTO KONFISKAVIMAS

3.1. Išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problemos teismų praktikoje

Išplėtinis turto konfiskavimas BK 72^3 str. 1 dalyje apibrėžiamas kaip kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms, paėmimas valstybės nuosavybėn, kai yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu. Šio straipsnio 2 dalyje numatytas baigtinis sąrašas sąlygų, kurioms esant, turtas gali būti konfiksuojamas: 1) kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arlabai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis turėjo ar galėjo gauti turtinės naudos; 2) kaltininkas turi šio kodekso uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgyto turto, kurio vertė neatitinka jo teisėtų pajamų, ir šis skirtumas viršija 250 MGL dydžio sumą, arba per šiame punkte nurodytą laikotarpį kitiems asmenims yra perleidęs tokio turto; 3) baudžiamojo proceso metu kaltininkas nepagrindžia šio turto įsigijimo teisėtumo[177].

Kaip buvo aptarta anksčiau darbe, tradiciniu turto konfiskavimu retai yra konfiskuojamas visas netiesioginis iš nusikalstamos veikos gautas turtas, kadangi teisėsaugos institucijoms yra sudėtinga įrodyti nusikaltėlio turimo turto ryšį su konkrečia nusikalstama veika. Turtas taip pat gali būti įgytas anksčiau, vykdant kitas nusikalstamas veikas apie kurių darymą teisėsaugos institucijos galbūt ir neturi duomenų. Išplėstinio turto taikymo sąlygos teoriškai turėtų palengvinti tokio turto konfiskavimą. Taikant išplėstinio turto konfiskavimą kaip baudžiamojo poveikio priemonę, atsižvelgiant į visas sąlygas, kurioms esant ši priemonė gali būti taikoma, toks turtas galėtų būti konfiskuojamas neįrodinėjant turto ryšio su konkrečia nusikalstama veika – tai palengvina turto konfiskavimą ypatingai tais atvejais, kai nusikalstamu būdu įgytas turtas yra investuojamas ar kitais būdais siekiama jį legalizuoti. Nagrinėjamu atveju svarbu nustatyti turto nusikalstamą kilmę. Užuot sutelkus teisėsaugų institucijų dėmesį į konkrečią nusikalstamą veiką ir iš jos gautą naudą, išplėstinis turto konfiskavimas nukreiptas į neaiškios kilmės turtą atsiradusį dėl ankstesnių nenustatytų nusikalstamų veikų darymo[178]. Iš esmės galima sakyti, kad išplėstinis turto konfiskavimas yra priemonė, kuri sumažina griežtus įrodinėjimo standarus baudžiamojoje teisėje įrodinėjant konfiskuotino turto kilmę iš konkrečios nusikalstamos veikos, ir yra nukreipta į organizuotų grupių, kriminalinę istoriją turinčių asmenų turto konfiskavimą[179].

---

[177] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr.

[178] Johan Boucht, „The limits of asset confiscation”, 27-28, žiūrėta balandžio 10 d., https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=mAG-DgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=extended+confiscation+proceeds&ots=S3tpk164My&sig=WR5Bjt9kj6k5KurDhzrInPhWnSI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

[179] *Ibid,* 28.

Tačiau pažymėtina, kad tokios priemonės neteisingas įgyvendinimas, sutinkamai su tradiciniu turto konfiskavimo įgyvendinimu, gali sudaryti prielaidas asmens teisių pažeidimui. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad įstatymų leidėjas plečiamai interpretavo tarptautiniuose dokumentuose nurodytus išplėstinio turto konfiskavimo tikslus dėl ko pakanka nustatyti, kad kaltininko turtas yra neproporcingas pastarojo gaunamoms pajamoms ir yra pagrindas manyti, kad toks turtas gali būti gautas nusikalstamu būdu[180]. Pažymėtina, kad normos apibrėžime vartojama sąvoka ,,yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu" suponuoja išvadą, kad taikant išplėstini turto konfiskavimą yra daroma prielaida, kad turtas gautas nusikalstamu būdu, turto įsigijimo šaltiniai tiksliai nenustatomi, laikoma, kad tai, kas negalėjo būti įgyta teisėtomis pajamomis, buvo įgyta neteisėtai. R. Drakšas tvirtina, kad toks įrodinėjimo būdas gali būti pateisinamas mokesčių administravimo praktikoje, be ne baudžiamojoje teisėje[181]. Papildomai pastebėtina, kad Pamatinis sprendimas 2005/212/TVR[182] reikalauja iš nacionalinių teismų visiško įsitikinimo, kad turtas gautas nusikalstamu būdu, tuo tarpu BK vartojama sąvoka ,,pagrindas manyti" kelia pagrįstų abejonių, ar šios normos taikymo ribos nėra pernelyg plačios. S. Bikelis nurodo, kad išklausius prokurorų nuomonės dėl išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimo, pastarieji pripažino, kad yra sunku suvokti skirtumą tarp termino ,,pagrindas manyti" ir baudžiamajai atsakomybei taikyti būtino visiško įsitikinimo įrodinėjimo standarto baudžiamojoje byloje. Autorius papildomai pažymi, kad ,,neaišku, kam reikalingas išplėstinis turto konfiskavimas, nes, visiško įsitikinimo standartu įrodžius nusikalstamą turto kilmę, galima pritaikyti tradicinį pajamų iš nusikalstamos veikos konfiskavimą. […] jeigu įrodinėjimo standartas ,,yra pagrindas manyti" būtų tapatus aukščiausiam baudžiamojo proceso įrodinėjimo standartui, kuriuo yra įrodinėjamas asmens kaltumas dėl nusikalstamos veikos padarymo, išplėstinis turto konfiskavimas netektų savo prasmės"[183]. Tačiau, kaip jau ir minėta, užsienio praktikoje priimtina, kad išplėstinio turto konfiskavimo taikymui yra keliami žemesni įrodinėjimo standartai[184].

Analizuojant Pamatinį sprendimą[185], kuris buvo išplėstinio turto konfiskavimo įtvirtinimo pagrindas valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, matyti, kad išplėstinio turto konfiskavimo įrankis yra nukreiptas į organizuotą nusikalstamumą, sunkius nusikaltimus susijusius su pinigų plovimu, prekyba žmonėmis, narkotikais, pinigų padirbinėjimu, terorizmu ir kt. Mokslinėje

[180] Drakšas, Romualdas. „Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje". *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 337.
[181] Drakšas, *supra note*, 180: 345.
[182] 2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR ,,Dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo", žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:LT:PDF.
[183] Bikelis, *supra note*, 70: 308.
[184] Boucht, *supra note*, 178: 28.
[185] 2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR ,,Dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo", *op cit.*

literatūroje diskutuojama, kad Lietuvoje nusikalstamų veikų sąrašas, kuriam gali būti taikomas išplėstinis turto konfiskavimas yra per platus. Kaip nurodo O. Fedosiukas, dėl inkriminavimo palengvinimo sąmoningai paaukotas proporcingumo principas. Pavyzdžiui, į išplėstinio turto konfiskavimo taikymo ratą patenka ne tik sunkūs ir labai sunkūs, bet ir apysunkiai nusikaltimai, nesiejant jų su veikos tęstinumu, kuriuo tikėtina asmuo galėtų sukaupti turto. Autorius nurodo, kad galima pagalvoti apie formalų atvejį, kuomet ,,nuteisus asmenį už mobilaus telefono išplėšimą iš rankų (tai apysunkis nusikaltimas – atvirtoji vagystė), iš jo bus konfiskuotas naujas automobilis, kurio įsigijimo šis nesugebės pagrįsti pajamomis, nors, sveikai mąstant, vargu ar iš tokių vagysčių įmanoma sukaupti pinigų tokiam automobiliui"[186]. Akivaizdu, kad taip kiltų grėsmė neproporcingai apriboti asmens teisę į nuosavybę bei nukrypstama nuo Pamatinio sprendimo tikslo – kova su organizuotu nusikalstamumu, sunkiais nusikaltimai, nešančiais didelį pelną nusikalstamoms grupuotėms. Tokiu atveju, siekiant įgyvendinti išplėstinį turto konfiskavimą, manytina, kad būtina nustatyti nusikalstamų veikų tęstinumą – kaip aiškina kasacinis teismas baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018, reikalinga nustatyti veikos trukmę, pobūdį, iš jos gaunamos turtinės naudos pobūdį ir adekvatumą tam turtui, kurį turi kaltininkas, taip pat atsižvelgti į nuteistojo daugkartinius kontaktus, ilgalaikius ryšius su trečiaisiais nusikaltimus padariusiais asmenimis[187]. Manytina, kad tokiu būdu efektyviau užtikrinama asmens teisė į nuosavybės apsaugą nei formaliai įgyvendinant normą, t. y. preziumuojant pavienę nusikalstamą veiką padariusio asmens disponuojamo turto, neproporcingo pastarojo pajamoms, nusikalstamą kilmę.

Literatūroje taip pat keliamas klausimas, ar nustatyta 250 MGL (12 500 Eur) suma, kaip riba, kuriai egzistuojant, atsiranda pagrindas taikyti išplėstinio turto konfiskavimą, šiai dienai nėra per maža. O. Fedosiukas siūlė straipsnyje nenurodyti minimalios ribos, taip teismas galėtų laisviau vadovautis protingumo kriterijumi, kadangi įvedus minimalią ribą, teismo dėmesys tarsi nukreiptas į šios ribos ir nusikaltėlio pajamų skirtumo nustatymą[188]. Taip pat yra siūlymų atsižvelgti į Civilinio turto konfiskavimo įstatyme numatytą ribą – 2 000 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio suma (šiuo metu 100 000 Eur) ir BK 72^3 str. 2 d. 2 punkte numatytą 250 MGL dydį pakeistį į 1 000 bazinių bausmių ir nuobaudų dydį. Tokia suma neva labiau prilygsta šiandienos realijoms[189]. Manytina, kad nenustačius konkrečios ribos, atsirastų didelė grėsmė turtą konfiskuoti nepagrįstai, neteisėtai. Galima remtis jau minėtu pavyzdžiu, kai iš asmens, kuris traukiamas baudžiamojon atsakomybėn dėl atviros vagystės, konfiskuojamas automobilis, kurio įsigijimo teisėtomis pajamomis pastarasis nesugeba patvirtinti, nors automobilio vertė galbūt

[186] Fedosiuk, *supra note*, 9: 1224.
[187] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018.
[188] Fedosiuk, *supra note*, 9: 1224.
[189] Lukas Krisikaitis, ,,Žmogaus teisių apsauga taikant turto konfiskavimą" (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2020): 33.

nesiekia nei 1 000 Eur. Manytina, kad ribų nustatymas normoje yra reikalingas, tačiau jis turėtų būti keičiamas atsižvelgiant į šiandienos šalies ekonominę situaciją, t. y. didinamas. 12 500 Eur suma, manytina, nėra tokia suma, kuri gali būti įgijama tik nusikalstamu būdu. Reali situacija, kai pajamos yra gaunamos iš neįforminto, nelegalaus darbo užsienio šalyje ar kitomis aplinkybėmis, kurios nesusijusios su nusikalstamų veikų įgyvendinimų, tačiau asmuo fiziškai neturės dokumentų ar kitų įrodymų, kuriais galėtų pagrįsti disponuojamo turto teisėtumą.

Kita išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problema siejama su naštos perkėlimu ne tik kaltinamajam, siekiant įrodyti, kad disponuojamas turtas yra įgytas teisėtomis pajamomis ar kitais teisėtais sandoriais, bet ir tretiesiems, galimai su nusikalstama veika nesusijusiems, asmenims. Viena išplėstinio turto konfiskavimo taikymo sąlygų – kaltininko nesugebėjimas pagrįsti turtimo turto įgijimo teisėtomis priemonėmis. Tokia normos formuluotė neabejotinai perkelia turto teisėtumo įrodinėjimo naštą kaltinamajam ir keliamas klausimas, ar tokios naštos perkėlimas neprieštarauja EŽTK 6 str. 2 dalyje įtvirtintam nekaltumo prezumcijos principui. Vis dėlto, atsižvelgiama į tai, kad išplėstinio turto konfiskavimas nėra nukreiptas į asmens kaltės įrodymą, o siekiama įrodyti disponuojamo turto neteisėtumą, atitinkamai, laikomasi pozicijos, kad „[...] sprendžiant asmens turto neteisėtumo klausimą civilinio proceso tvarka, kai sprendžiami ne asmens baudžiamosios atsakomybės, o tik neteisėtai įgyto turto konfiskavimo klausimai, negalioja nekaltumo prezumpcija, atitinkamai yra kitaip sprendžiamos įrodinėjimo pareigos, asmeniui nepalankių prezumpcijų panaudojimo klausimai"[190]. Laikoma, kad įvertinus užsienio šalių, EŽTT praktiką, KT jurispudenciją, nėra teisinių kliūčių įrodinėjimo naštos perkėlimui įtariamajam[191]. Tarptautiniuose teisės aktuose[192] yra išaiškinta, kad valstybės gali nustatyti reikalavimą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo įrodytų turimo turto teisėtą kilmę tiek, kiek toks reikalavimas atitinka valstybės vidaus teisės principus ir teisminio nagrinėjimo pobūdį. Kasacinio teismo aiškinimu, „[...] šios nuostatos reglamentavimas baudžiamajame įstatyme kaltininkui suteikia galimybę pagrįsti turto teisėtumą, net jei kaltinimo šalis pateikia įrodymų, kad šis kaltininko turimas turtas laikytinas konfiskuotinu. Toks saugiklis yra būtinas asmenims, kurie turtą įgijo iš esmės teisėtomis pajamomis, tačiau šios nebuvo tinkamai apskaitytos dėl asmens kaltės ar kitų priežasčių (pvz., asmenys, gavę neapskaitytą darbo užmokestį, vertęsi verslu neturėdami verslo liudijimo ar pan.)"[193]. E. Kavoliūnaitė, nagrinėdama užsienio vastybių praktiką, pastebėjo, kad, perkėlus įrodinėjimo pareigą kaltinamajam arba

[190] Bikelis, *supra note*, 70: 321.
[191] Fedosiuk, *supra note*, 9: 1224.
[192] 2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR „Dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo", žiūrėta 2021 m. balandžio 25 d., https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:LT:PDF; „Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą", Valstybės žinios, žiūrėta 2021 m. vasario 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EDA96BD597A4.
[193] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018.

tretiesiems amenims, taikomi ne baudžiamieji įrodinėjimo kriterijai, kai turto kilmės neteisėtumas turi būti įrodytas nepaliekant jokių abejonių dėl šio turto neteisėtumo, o taikomi civiliniai įrodinėjimo kriterijai, kuriais remiantis, neteisėtai turto kilmei pagrįsti užtenka įrodyti, kad yra didesnė tikimybė, kad turtas yra neteisėtas nei teisėtas[194]. Kaip minėta anksčiau darbe, išplėstinio turto konfiskavimo įrodinėjimo standartas nėra tolygus griežtam baudžiamojo proceso įrodinėjimo standartui, taikant šią priemone yra labiau preziumuojama, kad turtas gautas nusikalstamu būdu, asmeniui nesugebėjus įrodyti priešingai. Atitinkamai, nors naštos perkėlimą pačiam įtariamajam galima pateisinti tarptautinių teisės aktų aiškinimų ir teismų praktika, manytina, kad išplėstinio turto konfiskavimo taikymas tretiesiems asmenims visiškai pažeidžia trečiųjų asmenų teises į nuosavybę, teisingą teismą. Išplėstinio turto konfiskavimas yra rizikinga priemonė kaltinamojo atžvilgiu, kadangi nėra įrodoma neteisėto turto kilmė, o įtvirtinus trečiųjų asmenų (šeimos narių ir kitų artimų giminaičių) nesąžiningumo prezumpciją, represinis tokio konfiskavimo elementas tampa neribotas[195]. „[…] Susidaro situacija, kai tam tikra prielaida, kad kaltininkas turtą įgijo iš nusikalstamos veiklos, perkeliama ir ant jo tėvų, vaikų, brolių, seserų, senelių ir pan. – kad šie taip pat kažkaip susiję su šia nusikalstama veikla”[196]. V. Piesliako ypatingai kritikuojamas išplėstinio turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų nurodant, kad „įstatymas skirtas asmenims, padariusiems sunkų ar apysunkų nusikaltimą, […] konfiskacija iš trečiųjų asmenų negalima, nes ne jie nuteisti už nusikaltimą ir ne dėl jų įsigyto turto pagrindimo keliamas klausimas byloje. Jiems gali būti taikomas paprastas turto konfiskavimas arba jie traukiami baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 189^1 straipsnį”[197]. Manytina, kad išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimo trečiųjų asmenų atvejais turėtų būti taikomi itin griežti turto neteisėtumo ir trečiųjų asmenų žinojimo ar turėjimo žinoti apie turto neteisėtumą įrodinėjimo standartai, priešingai nei taikant šią priemonę įtariamojo atžvilgiu.

Nagrinėjant tradicinį turto konfiskavimą, buvo pateiktas siūlymas, kad turtas iš trečiųjų asmenų turėtų būti konfiskuojamas tik esant visiškam, pagrįstam įsitikinimui apie trečiojo asmens žinojimą ar galėjimą žinoti apie nusikalstamą veiką, kitu atveju – patariama konfiskuoti iš kaltininko konfikuotino turto vertę. Išplėstinio turto konfiskavimo atveju sunku nustatyti analogiškas sąlygas konfiskuojant turtą iš trečiųjų asmenų, kadangi problematiška įrodyti, kad trečiasis asmuo žinojo ar galėjo žinoti, kad kaltininko turtas yra įgytas iš nusikalstamos veikos, kai visa ši norma paremta prielaidomis ir kaltininko nesugebėjimu įrodyti, kad turtas įgytas teisėtomis pajamomis ar kitais sandoriais. Kaip ir minėta, įrodinėjimo pareigos perkėlimas kaltinamajam nepažeidžia asmens teisių, nekaltumo prezumpcijos principo, tačiau ši prievolė

[194] Kavoliūnaitė, *supra note,* 12: 44.
[195] Fedosiuk, *supra note,* 9: 1224.
[196] Fedosiuk, *supra note,* 9: 1224.
[197] Piesliakas, *supra note,* 14: 682.

aktyviai turėtų būti taikoma atvejais, kai yra pakankamai duomenų apie asmens nusikalstamų veikų tęstinumą, priklausymą organizuotai grupei ar nusikalstamam susivienijimui, įvertinant tokio asmens ryšius su nusikalstamu pasauliu. Manytina, kad absoliutus šios pareigos perkėlimas kaltinamajam, kai nėra nustatytos aplinkybės, kurios leistų pagrįstai tvirtinti asmens nuolatinį nusikalstamumą, pažeidžia nekaltumo prezumpciją.

Visgi, vertinant Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos ataskaitas[198], matyti, kad išplėstinio turto konfiskavimo priemonė nėra efektyvi: 2018 metais išplėstinis turto konfiskavimas taikytas tik 1-oje baudžiamojoje byloje; 2019 metais – 2 baudžiamosiose bylose; 2020 metais – 3 baudžiamosiose bylose. Taigi, realiai išplėstinis turto konfiskavimas teismuose pradėtas taikyti tik 2018 metais, o kaip matyti iš aptartų prokuratūros veiklos ataskaitų, ši priemonė taikoma itin retai. Mokslų daktarė Agnė Širinskienė taip pat pastebi išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendimo neefektyvumą Lietuvoje[199]. Monografijoje nurodoma, kad apklausus tiek prokurorus, tiek Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos pareigūnus, pastarieji teigė, kad išplėstinis turto konfiskavimas praktikoje nėra reikalingas, kadangi egzistuoja paprasčiau taikomas mechanizmas, t. y. baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą (BK 189[1] str.), kurio galima taikyti tradicinį turto konfiskavimą teisėtomis pajamomis nepagrįstą turtą pripažįstant pajamomis iš nusikalstamos veikos[200]. S. Bikelis papildomai išskiria, kad išplėstinio turto konfiskavimo neefektyvumas susijęs ne su pačia norma ir jos trūkumais, bet su teisės sistemos, teisės taikymo politikos ir organizaciniais dalykais – „[…] ne visuomet, įteisinus naują sudėtingą, pareigūnų laikui ir kvalifikacijai labai imlų teisinį institutą, yra pasirūpinama reikiamais tiek žmogiškaisiais, tiek finansiniais resursais"[201]. Profesoriaus interviu su prokurore, kurio metu buvo aptariamos išplėstinio turto konfiskavimo netaikymo priežastys, prokurorė nurodė, kad „[…] sudėtinga, iš tikrųjų, tos tarnybos, kurios tiria šias bylas – muitinė, pasienis – neturi nei žmogiškųjų išteklių tam (įtariamųjų turto paieškai ir tyrimams), nei galimybių ir tiesiog neapsimoka tiek investuoti, kai jų tiesioginis darbas yra tik tų prekių sulaikymas. Jie net į tai neinvestuoja, tai atitinkamai ir prokurorai netaiko to straipsnio

[198] 2020-03-03 Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2019 metais ataskaita Nr. 17.9.-3260, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2020/03/prokuraturos-veiklos-2019-m.-ataskaita-2020-03-03-nr.-17.9.-3260.pdf //.
2021-03-01 Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_prokuraturos-veiklos-2020-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921.pdf //.
2019-03-05 Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2019 metais ataskaita Nr. 17.9.-3707, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2019/03/lietuvos-respublikos-prokuraturos-veiklos-2018-m.-ataskaita.pdf.
[199] „Civilinis turto konfiskavimo įstatymas: kas keisis nuo liepos 1-osios?" 40:20 min., žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://www.ziniuradijas.lt/laidos/atviras-pokalbis/civilinio-turto-konfiskavimo-istatymas-kas-keisis-nuo-liepos-1-osios?soundtrack=1.
[200] Bikelis, *supra note*, 70: 310.
[201] Skirmantas Bikelis ir Simonas Mikšys, *Civilinio turto konfiskavimo perspektyvos Lietuvoje* (Vilnius: Lietuvos tesės institutas, 2018): 27-28.

(BK 72^3 str. – aut. pastaba). Aišku, galime duoti nurodymus tirti, bet jei jie nemoka to tirti, negali, neturi lėšų, tai nelabai prasminga tirti. Čia įsijungia ir organizaciniai dalykai, gal būtų įmanoma tokį straipsnį pritaikyti, bet tai iš tikrųjų labai miglota perspektyva, o ir nauda neaiški“[202].

3.2. Išplėstinio turto konfiskavimo ir Civilinio turto konfiskavimo įstatymo santykis

2020 m. liepos 1 d. Lietuvoje įsigaliojo Civilinio turto konfiskavimo įstatymas[203]. Šio įstatymo tikslas, kaip tai numatyta įstatymo 1 straipsnyje – organizuoto nusikalstamumo, korupcijos ir savanaudiškų nusikaltimų prevencija. Taigi, tikslas iš dalies sutampa su išplėstinio turto konfiskavimo instituto tikslais – kova su organizuotu nusikalstamumu, neteisėto turto konfiskavimas, kontrolė. Pastebėtina, kad Lietuva yra išskirtinė šalis turinti tiek išplėstinio turto konfiskavimo, tiek civilinio turto konfiskavimo mechanizmus. Pagal S. Bikelio atliktą užsienio šalių teisės aktų analizę, paprastai šalys turi arba išplėstinį turto konfiskavimą arba civilinio turto konfiskavimo mechanizmą[204]. Įvertinus užsienio valstybių praktiką, kyla klausimas, ar Lietuvos teisinėje sistemoje reikalingi šie du mechanizmai, atsižvelgiant į tai, kad egzistuoja ir neteisėto praturtėjimo institutas, ar toks reglamentavimas nėra perteklinis.

S. Bikelis prieš įsigaliojant Civilinio turto konfiskavimo įstatymui samprotavo, kad civilinio turto konfiskavimo proceso privalumas būtų šio proceso nepriklausomumas nuo baudžiamojo proceso eigos. Tai pasireikštų abiejų procesų didesniu operatyvumu, efektyvumu, kai atskyrus turto kilmės nustatytmo, paieškos, asmens baudžiamojo persekiojimo proceso, kaltės įrodinėjimo klausimus, minėti procesai nebevilkintų vienas kito[205]. Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamasis procesas priklausomai nuo bylos sudėtingumo gali užtrukti ne vienerius metus, tai gali trukdyti civilinio turto konfiskavimo proceso įgyvendinimui laiku ir atvirkščiai. Pastebima, kad išplėstinio turto konfiskavimo atveju turto konfiskavimas galimas tik priėmus nuosprendį byloje, atitinkamai, vilkinamas civilinio turto konfiskavimo procesas.

Kitas privalumas siejamas su įrodinėjimo standartais baudžiamajame ir civiliniame procesuose. Atsižvelgiant į baudžiamajame procese reikalaujamą aukščiausio įrodinėjimo standartą, galima situacija, kai asmuo nebus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, atitinkamai nebesprendžiami ir klausimai susiję su turto konfiskavimu. Tuo tarpu civilinio turto

[202] *Ibid*, 28.
[203] „Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymas”, TAR, žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1bab72a273e411eaa38ed97835ec4df6.
[204] Bikelis, *supra note*, 70: 152, 3.1 lentelė.
[205] Skirmantas Bikelis, „Ar civilinis turto konfiskavimas startuos su užtrauktu rankiniu stabdžiu?”, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., http://www.teise.pro/index.php/2020/04/18/s-bikelis-ar-civilinis-turto-konfiskavimas-startuos-su-uztrauktu-rankiniu-stabdziu/.

konfiskavimo procese remiamasi prezumpcija, kad turtas nėra įgytas teisėtu būdu, jei turtu disponuojantis asmuo nesugeba įrodyti priešingai. Pažymėtina, kad civilinio turto konfiskavimo procese vertinama tik tai, ar turtas yra gautas teisėtu būdu, o ne įrodinėjama jo nusikalstama kilmė. Pritartina S. Bikelio pozicijai, kad pereita prie nepaaiškinamo turto koncepcijos, t. y., jei turtas, jo teisėtumas nėra paaiškintas, atsiranda pagrindas jį konfiskuoti. Taigi, atsiranda pagrindas konfiskuoti turtą nesant jokių turto sąsajų su nusikalstamomis veikomis[206]. Priešingai yra išplėstinio turto konfiskavimo kontekste – tokio proceso sėkmingumas priklauso nuo baudžiamojo persekiojimo baigties. Tačiau įsigaliojęs Civilinio turto konfiskavimo įstatymas iš dalies numato šio proceso priklausomumą nuo baudžiamojo proceso, t. y. šio įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinos nuostatos draudžia pradėti civilinio turto konfiskavimo procedūrą, kol baudžiamajame procese nėra priimtas galutinis prokuroro procesinis sprendimas ar įsiteisėjęs galutinis teismo sprendimas asmeniui, kuriam pareikštas įtarimas dėl minėtame įstatyme 2 straipsnio 2 dalies 1 punke nurodytų nusikalstamų veikų (3 str. 1 dalis). Iš kitos pusės, jei civilinio turto konfiskavimo procesas jau pradėtas, baudžiamasis procesas gali būti taip pat pradėtas nepriklausomai nuo civilinio proceso eigos (3 str. 3 dalis). Visgi, galima teigti, kad neužtikrinus išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimo baudžiamajame procese, įsigaliojus Civilinio proceso konfiskavimo įstatymui, jau gali būti įvertinamas pagrindas pradėti civilinio turto konfiskavimo procesą, kuriuo, manytina, paprasčiau įgyvendinamos konfiskavimo procedūros.

Autorės nuomone, sėkmingas civilinio proceso konfiskavimo priemonės įgyvendinimas praktikoje galimai užimtų išplėstinio turto konfiskavimo vietą dėl šios priemonės įgyvendinimo sąlygų. Kaip jau ir minėta, pagal dabartinį aptariamo teisės akto reglamentavimą, priešingai nei išplėstinio turto konfiskavimo atveju, nėra reikalinga nustatyti nusikalstamą turto kilmę – konfiskuojamas toks turtas, kurio įsigijimo teisėtomis pajamomis asmuo negali pagrįsti. Nors išplėstinio turto konfiskavimo procese turto teisėtumo įrodinėjimo našta taip pat perkeliama pačiam įtariamajam, be kita ko, teismas privalo nustatyti, kad asmens nepaaiškintos kilmės turtas yra būtent nusikalstamos kilmės. Civilinio turto konfiskavimo procese nesant šios sąlygos, galima teigti, kad visa našta perkeliama tik įtariamajam, kaltinamajai pusei sumažinus turto neteisėtumo įrodinėjimo pareigą. Tačiau, vertinant dabartinę Civilinio turto konfiskavimo įstatymo ir BK 72^3 straipsnio redakcijas, išplėstinio turto konfiskavimo poreikis gali išlikti atsižvelgiant į šių priemonių taikymo ribas – civilinis turto konfiskavimas orientuotas į didelio neteisėtos kilmės turto konfiskavimą, t. y. mažiausiai 100 000 Eur. Primintina, kad BK 72^3 str. 2 d. 2 p. šiuo metu numato tik 250 MGL (12 500 Eur) ribą.

[206] „Civilinis turto konfiskavimo įstatymas: kas keisis nuo liepos 1-osios?" 16:30 min., žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://www.ziniuradijas.lt/laidos/atviras-pokalbis/civilinio-turto-konfiskavimo-istatymas-kas-keisis-nuo-liepos-1-osios?soundtrack=1.

S. Bikelis 2018 metais nagrinėdamas civilinio turto konfiskavimo perspektyvas Lietuvoje nurodė, kad numačius konkrečią instituciją, kuri specializuotusi turto tyrimuose taikant civilinį turto konfiskavimą, skiriant pakankamą finansavimą kvalifikuotų pareigūnų paruošimui, kurie šioje srityje kauptų tokių bylų patirtį, pasirūpinant pakankamais žmogiškaisiais ir finansiniais ištekliais šiam institutui taikyti, tokių tyrėjų kompetencija padidintų civilinio turto konfiskavimo proceso potencialą ir galbūt pranašumą, lyginant su išplėstiniu turto konfiskavimu[207]. Kaip jau ir minėta nagrinėjant išplėstinio turto taikymo pagrindines problemas, sunkumai taikant išplėstinį turto konfiskavimą pasižymi ne dėl teisės normos reglamentavimo, bet pagrinde dėl pareigūnų kompetencijos, menko finansavimo, apmokymų trūkumo. Akivaizdu, kad civilinio turto konfiskavimo procesas savo esme, tyrimo pobūdžiu, sunkumu mažai skiriasi nuo išplėstinio turto konfiskavimo, todėl ignoruojant pagrindines problemas, dėl kurių visų pirma praktikoje beveik nėra išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimo, ateityje tos pačios problemos gali tapti civilinio turto konfiskavimo neefektyvumo pagrindine priežastimi.

Įvertinus išdėstytą, atsižvelgiant į su turto konfiskavimu susijusias teisės normas, gali susidaryti įspūdis, kad įstatymų leidėjas siekia bet kokiomis priemonėmis konfiskuoti turtą, t. y. nustačius, kad išplėstinio turto konfiskavimo mechanizmas neefektyvus dėl teisėsaugos institucijų pareigos įrodyti nusikalstamą turto kilmę, ieškoma būdu, kaip konfiskuoti turtą perkeliant įrodinėjimo pareigą pačiam asmeniui į kurio turto konfiskavimą yra kėsinamasi. Linkstama link turto konfiskavimo neįrodžius tokio turto nusikalstamos kilmės, vietoj egzistuojančių poveikio priemonių tobulinimo ir efektyvumo didinimo. BK įtvirtinti išplėstinis turto konfiskavimas, neteisėtas praturtėjimas, o dabar ir įsigaliojęs civilinis turto konfiskavimo įstatymas teoriškai sudaro plačias galimybes turto konfiskavimui, tačiau praktika rodo, kad tokie konfiskavimo būdai dėl siekio išvengti tarptautiniais teisės aktais nustatytų asmens teisių pažeidimo, neproporcingos naštos užkrovimo, yra neefektyvūs. Kaip nurodo R. Drakšas ,,neabejotina, kad turto konfiskavimas gali būti priemonė kilniems tikslams pasiekti, tačiau ši priemonė negali tapti įstatymo tikslu"[208]. Teisėsaugos institucijų tikslai neturėtų būti nukreipti į bet kokio asmens turto, kurio teisėtumo pastarasis negali pagrįsti, konfiskavimą, priešingu atveju, galima manyti, kad Konvencija saugomos asmens teisės yra saugomos labiau teoriškai, nei siekiamas realus šių teisių apsaugos įgyvendinimas[209]. Konstitucinis teismas yra išaiškinęs, kad ,,prevencinės priemonės, kuriomis siekiama riboti ir mažinti nusikalstamumą, paprastai siejasi su tam tikru žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimo ribojimu, kuriuo, pabrėžtina, negali

[207] Bikelis ir Mikšys, *supra note,* 201: 28-30.
[208] Romualdas Drakšas, „Civilinis turto konfiskavimas kaip organizuoto nusikalstamumo užkardymo teisinis instrumentas", Jurisprudencija 26, 1 (2019): 148.
[209] *Ibid,* 149.

būti paneigta pati šių teisių ir laisvių esmė”[210]. Tiek išplėstinio, tiek civilinio turto konfiskavimo tikslai yra kilnūs, tačiau šių tikslų įgyvendinimas negali pateisinti pagrindinių asmens teisių ir laisvių pažeidinėjimo ir suvaržymo, neproporcingų priemonių paskyrimo, įrodinėjimo naštos perkėlimo.

[210] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas, žiūrėta 2021 m. gegužės 1 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content.

IŠVADOS

1. Turto konfiskavimo sampratos sulyginimas su Europos Sąjungos teisės aktais ir baudžiamajame įstatyme įtvirtintus šį procesą kaip baudžiamojo poveikio priemonę, buvo vienas pirmųjų žingsnių asmens teisių apsaugai turto konfiskavimo kontekste. Turto konfiskavimas pagal savo esmę laikomas prevencinio pobūdžio priemone, kurios paskirtis – padėti užkirsti kelią naujų nusikalstamų veikų darymui ir pašalinti sąlygas padaryti nusikalstamą veiką.

2. Konfiskuotinu turtu laikomi nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Nusikalstamos veikos rezultato turinio nustatymas yra sudėtingas, kai kurio turto konfiskavavimo pagrįstumas abejotinas. Pritartina kasacinio teismo išsaiškinimui, kad turto konfiskavimo klausimas negali būti sprendžiamas vienodai, kai pajamos gaunamos iš veiklos, kuri jokiais atvejais negali būti teisėta, t. y. tokia veikla yra uždrausta, bei atvejais, kai vykdoma veikla yra teisėta, tačiau konkrečiu atveju padaryti nustatytos tvarkos pažeidimai suponuoja tokios veiklos nusikalstamumą. Pastaruoju atveju, nusikalstamos veikos dalyko konfiskavimas nenustačius tokio turto nusikalstamos kilmės ar siekio panaudoti įgyvendinant nusikalstamą veiką, taip pat kai turtas nėra ribotos apyvartos ar kitaip uždraustas, konfiskavimas, prieštarauja tiek EŽTT, tiek LAT praktikai.

3. Netiesioginių nusikalstamos veikos pajamų kaip nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas yra neefektyvus dėl teisėsaugos institucijų ir pareigūnų organizacinių išteklių ar kvalifikacijos trūkumo, prasto teisėsaugos institucijų prioritetų susidėliojimas, nepakankamos pastangos siekiant išsiaiškinti turto kilmę. Manytina, kad tokio turto konfiskavimo efektyvumą padidintų pareigūnų kvalifikacijos ir finansavimo kėlimas.

4. Nusikalstamos veikos įrankio ar priemonės konfiskavimas gali pasižymėti baudiniu pobūdžiu, kadangi dažnu atveju kėsinamasi į asmens teisėtomis pajamomis įgytą turtą. Tokiais atvejais, siekiant išvengti asmens teisių pažeidimo, teismas privalo vertinti ne tik teisines, bet ir faktines aplinkybes, už pažeidimą skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės taikymas turi būti individualizuotas, būtina atsižvelgti į nuteistajam paskirtos bausmės dydį, realias galimybės įgyvendinti tiek bausmę, tiek paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę, nusikalstamos veikos pavojingumą ir tinkamai, išsamiai motyvuoti skirtos baudžiamojo poveikio priemonės tikslingumą.

5. BK numato turto konfiskavimo privalomumą. Manytina, kad ši norma yra per griežta ir jos taikymas gali pažeisti asmens saugomas teises. Kasacinio teismo išaiškinimu teismui suteikta diskrecija sprendžiant klausimą dėl turto konfiskavimo kaip baudžiamojo poveikio priemonės taikymo, taikyti dalinį turto konfiskavimą. Manytina, kad teismai turėtų aktyviau naudoti šį turto konfiskavimo būdą, kadangi taip sudaromos galimybės išvengti neproporcingos ir pernelyg didelės naštos užkrovimo kaltinamajam. Atitinkamai turi būti koreguojama ir BK

turto konfiskavimo privalomumą numatanti norma, papildomai įtvirtinant galimybę, esant atitinkamoms aplinkybėms, taikyti dalinį turto konfiskavimą.

6. Pastebima, kad teismai ne visuomet tinkamai ir išsamiai motyvuoja rasto pas kaltininką turto konfiskavimo reikalingumą. Teismų sprendimuose trūksta konkretumo ir apibrėžtumo pasisakant dėl konfiskavimo masto taikymo atitikimo proporcingumo principui, priimto sprendimo pagrįstumo. Pripažindami atitinkamą turtą konfiskuotinu teismai remiasi prielaidomis, neįrodinėja tokio turto nusikalstamos kilmės ar siekį panaudoti nusikalstamoje veikoje, atitinkamai turtas yra konfiskuojamas nepagrįstai.

7. Turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų mechanizmas Lietuvoje yra neefektyvus. Pastebima, kad beveik visi atvejai, kai turtas būna konfiskuojamas iš trečiųjų asmenų yra atvejai, kai tretieji asmenys suteikia turtą nusikalstamai veikai daryti ir atitinkamai yra konfiskuojama nusikalstamos veikos priemonė ar įrankis. Formuojama teigiama praktika konfiskuojant turtą iš trečiųjų asmenų pagal BK 72 str. 4 d. 1 punktą, t. y. turtas konfiskuojamas egzistuojant akivaizdžioms aplinkybėms, kurios patvirtintų trečiojo asmens žinojimą apie vykdomą nusikalstamą veiką. Tačiau 72 str. 4 d. 2-4 p. reglamentuojami taip, kad sudaromos galimybės turto konfiskavimui iš sąžiningo trečiojo įgijėjo, be to, pažymima, kad teismai skirtingai aiškina šių normų taikymą. Šių šios normų kontekse galima daryti prielaidą, kad kaltininko šeimos narys, artimas giminaitis, įgijęs iš kaltininko turtą, visais atvejais yra laikomas nesąžininga trečiąja šalimi, veikianti kartu su kaltininku. Manytina, kad toks aiškinimas vienareikšmiškai prieštarauja tarptautinių teisės aktų aiškinimui siekiant apsaugoti *bona fide* trečiųjų asmenų teises.

8. Išplėstinio turto konfiskavimas nukreiptas į organizuotą nusikalstamumą ir jo narius, taip pat norma numatyta galimybė konfiskuoti turtą neįrodinėjant tokio turto ryšio su konkrečia nusikalstama veika. Tačiau literatūroje pabrėžiama, kad BK įtvirtintos išplėstinio turto konfiskavimo sąlygos, atsižvelgiant į tai, kad konfiskavimas galimas už apysunkių nusikalstamų veikų padarymą, nustatyta 250 MGL nepagrįsto turto riba šiai dienai yra per maža, galimas išplėstinis turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, yra per plačios ir gali nepagrįstai ir neproporcingai apriboti asmens bei trečiųjų asmenų teisę į nuosavybę.

9. Lietuvoje šiuo metu egzistuoja ne vienas turto konfiskavimo mechanizmas – tradicinis turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas ir neseniai įsigaliojęs Civilinio turto konfiskavimo įstatymas. Susidaro įspūdis, kad įstatymų leidėjas ieško būdu, kaip lengviau konfiskuoti nepagrįstos kilmės turtą, neįrodinėjant šio turto nusikalstamos kilmės. Tiek išplėstinio, tiek civilinio turto konfiskavimo tikslai yra kilnūs, tačiau šių tikslų įgyvendinimas negali pateisinti pagrindinių asmens teisių ir laisvių pažeidinėjimo ir suvaržymo, neproporcingų priemonių paskyrimo, įrodinėjimo naštos perkėlimo.

10. Autoriai išskiria vieną išplėstinio turto konfiskavimo proceso neefektyvumo priežastį – prastas teisėsaugos institucijų darbas, pareigūnų kvalifikacijos trūkumas, mažas finansavimas. Civilinio turto konfiskavimo procesas savo esme mažai skiriasi nuo išplėstinio turto konfiskavimo, todėl ignoruojant pagrindines problemas, dėl kurių visų pirma praktikoje beveik nėra išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimo, ateityje tos pačios problemos gali tapti civilinio turto konfiskavimo neefektyvumo pagrindine priežastimi. Pabrėžiama, kad šių priemonių neefektyvmo priežastimi taip pat yra siekis išvengti tarptautiniais teisės aktais nustatytų asmens teisių pažeidimo, neproporcingos naštos užkrovimo.

PASIŪLYMAI

Siekiant suvienodinti nacionalinių teismų praktiką, taip pat įgyvendinti EŽTT sprendimais formuojamą praktiką bei išvengti asmens teisių pažeidimo turto konfiskavimo kontekste, pateikiami pasiūlymai BK normų pakeitimui šių tikslų įgyvendinimui.

1. Siūloma papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72 straispnio 3 dalį nurodant: „3. Kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiksuojamas visais atvejais, išskyrus, teismui nustačius, kad kaltininkui priklausančio šio kodekso uždraustos veikos įrankio ar priemonės visiško ar tokio turto vertės konfiskavimu būtų pažeistas proporcingumo principas ir asmeniui būtų užkrauta pernelyg didelė našta, teismas turi teisę neskirti šios baudžiamojo poveikio priemonės arba ją sumažinti”.

2. Siūloma panaikinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72 straipsnio 4 dalies 3-5 punktus ir šią normą išdėstyti sekančiai:

„4. Kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims, jis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti.

3. Papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72 straispnį nauju punktu: „Kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims perduotas turtas konfiskuojamas nepaisant to, ar tie asmenys patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jeigu įgydami turtą jie žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, jog šis turtas, pinigai ar už juos naujai įgytos vertybės yra gautos iš nusikalstamos veikos”.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, TAR, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr.

2. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo”, TAR, žiūrėta 2021 m. gegužės 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/06b03b607a0811e89188e16a6495e98c/asr.

3. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr.

4. „Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymas,”. TAR, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1bab72a273e411eaa38ed97835ec4df6.

Tarptautiniai teisės aktai

5. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 6 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0DD705F93CDD.

6. „2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 31 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=LT.

7. „2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR Dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo”. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. vasario 12 d., https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:LT:PDF.

8. „Europos 1990 m. konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo”. TAR. Žiūrėta 2021 m. vasario 12 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.153731.

9. „Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą“. TAR. Žiūrėta 2021 m. vasario 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EDA96BD597A4.

10. „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 1, iš dalies

pakeistas Protokolu Nr. 11“. TAR. Žiūrėta 2021 m. balandžio 26 d, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415351?jfwid=-1n2mj8xk0.

11. „1988 metų Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“. TAR. Žiūrėta 2021 m. kovo 30 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6DAA1DC0D31E.

Specialioji literatūra

12. Drakšas, Romualdas. „Civilinis turto konfiskavimas kaip organizuoto nusikalstamumo užkardymo teisinis instrumentas“. *Jurisprudencija* 26, 1 (2019).

13. Bikelis, Skirmantas, Simonas Mikšys, *Civilinio turto konfiskavimo perspektyvos Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2018.

14. Paužaitė, Rasa. „Iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis”. *Socialinių mokslų studijos*. 4, 4 (2009).

15. Paužaitė, Rasa. „Turto konfiskavimo teisinės prigimties problemos“. *Jurisprudencija*, 98, 8 (2002).

16. Bikelis, Skirmantas. „Permąstant sankcijas už kontrabandą: proporcingumo problema (II). Konfiskavimo ir mokestinių priemonių taikymo klausimai“. *Teisės problemos* (2013).

17. Bikelis, Skirmantas. „Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos“. *Teisės problemos* (2018).

18. Fedosiuk, Oleg. „Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo“. *Jurisprudencija* 19, 3 (2012).

19. Piesliakas, Vytautas. „Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje“. *Teisės problemos* 3 (1994).

20. Piesliakas, Vytautas. „Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė”. *Jurisprudencija*, 18, 2 (2011).

21. Drakšas, Romualdas. „Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje“. *Jurisprudencija* 26, 2 (2019).

22. Kavoliūnaitė, Eglė. „Turto konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvoje“. *Teisės problemos*, 59, 1 (2008).

23. Šulija, Gintautas. „Turtinių bausmių reforma naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse”. *Jurisprudencija* 55, 44 (2002).

24. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teis*ė, Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008.

25. Bikelis, Skirmantas. „Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų”. *Teisės problemos* 97, 1 (2019).

26. Paužaitė, Rasa. „Iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis", *Socialinių mokslų studijos*. 4, 4 (2009).

27. Kaziliūnaitė, Rūta. „Baudžiamąją atsakomybę užtraukiančių savanaudiškos veiklos aspektų įtaka iš šios veiklos gaunamo turto statusui",.*Socialinių mokslų studijos* 5, 1 (2013): 362.

28. Bikelis, Skirmantas ir kt., *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai*. Vilnius: Justitia, 2014.

29. Daukšaitė, Inga ir Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė. *Teismų praktika korupcijos bylose: kai kurie Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją nuostatų dėl bausmių juridiniams asmenims skyrimo ir turto konfiskavimo įgyvendinimo aspektai*. Mokslo studija (Vilnius: Teisės institutas, 2015).

Teismų praktika

30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-30-788/2017.

31. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-648-1121/2019.

32. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-514-497/2019.

33. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-448-497/2019.

34. Lietuvos Aukščiausiojo 2019 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-788/2019.

35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-719/2018.

36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-976/2020.

37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-489/2017.

38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018.

39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17-788/2019;

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-303/2020.

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-976/2018.

42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-185/2010.

43. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-170/2009.

44. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-370-312/2019;

45. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-344/2014.

46. Lietuvos apeliacinio teismas 2016 m. gruodžio 30 d. nutartims baudžiamojoje byloje Nr. 1A-657-202/2016.

47. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S 216-483/2017;

48. Kauno apygardos teismo 2015 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-45-319/2015;

49. Kauno apygardos teismo 2015 m. gruodžio 18 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-442-290/2015.

50. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. balandžio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-795/2020;

51. Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-77-616/2015;

52. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. sausio 6 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-67-519/2014.

53. Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-174-361/2017.

54. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406-398/2016.

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. aprobuotas ŽTB-32-3. *Teismų praktika*. 2010, 32.

56. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-136/2012.

57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-549/2012.

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135-697/2018.

59. Šiaulių apygardos teismo 2018 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-53-300/2018.

60. Šiaulių apygardos teismo 2017 m. spalio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-244-300/2017.

61. Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. rugsėjo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-606/2017.

62. Panevėžio apygardos teismo 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-231-491/2017.

63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2010.

64. Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-526-498/2015.

65. Kauno apygardos teismo 2017 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-692-348/2017;

66. Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-666-317/2017.

67. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. spalio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-602-1020/2017;

68. Kauno apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-345-485/2016;

69. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-66/2014;

70. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-19-616/2021.

71. Kauno apygardos teismo 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-572-493/2020.

72. Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. liepos 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-634-557-2012.

73. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-275-202/2015.

74. Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-360/2014.

75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018.

76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-427/2011.

77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374-699/2018.

78. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-277-307/2020.

79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga".

80. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-120-209/2015.

81. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-213-843/2017.

82. Panevėžio apygardos teismo 2020 m. lapkričio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166-334/2020.

83. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-191-495/2016.

84. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-423/2007.

85. Panevėžio apygardos teismo 2017 m. sausio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-22-350/2017.

86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-124/2007;

87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5/2007.

88. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. rugpjūčio 18 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-390.

89. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-355-453/2017.

90. Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-557-478/2015.

91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2008.

92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-307/2007.

93. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-297-307/2020.

94. Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gruodžio 22 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-124-354/2020.

95. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-41-843/2020.

96. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 7 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-247-988/2020.

97. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-84-626/2018.

98. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-209-449/2019.

99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514-942/2015.

100. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. rugpjūčio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-870/2019.

101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308-697/2016.

102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016.

103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016.

104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-222/2016.

105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2012.

106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-445/2012.

107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171/2010.

108. Šiaulių apygardos teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-192-616/2016.

109. Šiaulių apygardos teismo 2009 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-31-64-2009.

110. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-83/2010.

111. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-138-1076/2019.

112. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose".

113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84/2012;

114. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 21 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2014;

115. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. baudžiamojoje byljeNr. 2K-497-511/2015;

116. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 15 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243-942/2016;

117. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 25 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-719/2020.

118. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-445-929/2020.

119. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. lapkričio 10 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1A-523-988/2020.

120. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.

121. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018.

122. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34-699/2018.

123. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 8 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 10- 349.

124. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. rugsėjo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-399-256/2014.

125. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartimis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-165/2015.

126. Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. gegužės 2 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-167-458/2012.

127. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-540/2007.

128. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gegužės 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-249/2007.

129. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-150/2007.

130. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-495/2020.

131. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-895/2019.

132. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 17 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-99-795/2020.

133. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-101-209/2019.

134. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. liepos 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-274-318/2019.

135. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019.

136. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-147-654/2020.

137. Kauno apygardos teismo 2019 m. birželio 7 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-246-348/2019.

138. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 24 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-179-576/2020.

139. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 14 d. baudžaimasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-308-576/2020.

140. Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-391-926/2020.

141. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 29 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-253-1020/2016.

142. Kauno apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 18 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-324-634/2016.

143. Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sauso 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-350/2019.

144. Kauno apygardos teismo 2018 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-210-348/2018.

145. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas, žiūrėta 2021 m. gegužės 1 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content.

146. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas, bylos Nr. 7 „Dėl papildomos kriminalinės bausmės – turto konfiskavimo“.

147. Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas, žiūrėta 2021 m. vasario 26 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta247/content.

148. EŽTT 1994 m. vasario 22 d. sprendimas byloje Raimondo prieš Italiją, Nr. 12954/87, prgf. 30, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ebe1a.

149. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1982 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje Sporrong and Lonnroth prieš Švediją, pareiškimo Nr. 7151/75; 7152/75“, HUDOC, žiūrėta 2021 m. balandžio 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-57580"]}.

150. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje James ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, pareiškimo Nr. 8793/79“, HUDOC, žiūrėta 2021 m. vasario 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-57507"]}.

151. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Gabrić prieš Kroatiją, pareiškimo Nr. 9702/04“, HUDOC, žiūrėta 2021 m. balandžio 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-91134"]}.

Kiti šaltiniai

152. „Civilinis turto konfiskavimo įstatymas: kas keisis nuo liepos 1-osios?” 16:30 min., žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://www.ziniuradijas.lt/laidos/atviras-pokalbis/civilinio-turto-konfiskavimo-istatymas-kas-keisis-nuo-liepos-1-osios?soundtrack=1.

153. Skirmantas Bikelis. „Ar civilinis turto konfiskavimas startuos su užtrauktu rankiniu stabdžiu?”, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., http://www.teise.pro/index.php/2020/04/18/s-bikelis-ar-civilinis-turto-konfiskavimas-startuos-su-uztrauktu-rankiniu-stabdziu/.

154. 2020-03-03 Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2019 metais ataskaita Nr. 17.9.-3260, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2020/03/prokuraturos-veiklos-2019-m.-ataskaita-2020-03-03-nr.-17.9.-3260.pdf //.

155. 2021-03-01 Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_prokuraturos-veiklos-2020-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921.pdf //.

156. 2019-03-05 Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2019 metais ataskaita Nr. 17.9.-3707, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2019/03/lietuvos-respublikos-prokuraturos-veiklos-2018-m.-ataskaita.pdf.

157. OECD Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia, „Confiscation of instrumentalities and proceeds of corruption crimes in Eastern Europe and Central Asia", 7. Žiūrėta 2021 m. sausio 17 d., https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-Confiscation-of-Proceeds-of-Corruption-Crimes-ENG.pdf.

158. German Criminal Code, Section 73c, žiūrėta 2021 m. balandžio 20 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html.

159. Johan Boucht, „Asset confiscation in Europe – past, present, and future challenges", 540, žiūrėta 2021 m. balandžio 24 d., https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFC-04-2018-0043/full/pdf?title=asset-confiscation-in-europe-past-present-and-future-challenges.

160. Johan Boucht, „The limits of asset confiscation", 27-28, žiūrėta balandžio 10 d., https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=mAG-DgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=extended+confiscation+proceeds&ots=S3tpk164My&sig=WR5Bjt9kj6k5KurDhzrInPhWnSI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

161. 2010 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildomo ir kodekso papildymo 723, 1891 straipsniais įstatymas, XI-1199. *Valstybės žinios*, 2012-12-11, Nr. 145-7439.

ANOTACIJA

Baigiamuoju darbu siekiama nustatyti, ar praktikoje yra įgyvendinamas proporcingumo principas taikant BK turto konfiskavimą reglamentuojančias normas ir ar šių priemonių taikymas nepažeidžia tarptautiniais teisės aktais saugomų pagrindių asmens teisių. Taip pat nagrinėjamos išplėstinio turto konfiskavimo įgyvendinimo problemos teismų praktikoje ir santykis su nauju įsigaliojusiu Civilinio turto konfiskavimo įstatymu.

Darbo pabaigoje padaryta išvada, kad BK 72 straipsnyje numatytas turto konfiskavimo privalomumas tais atvejais, kai konfiskuojamas nusikalstamos veikos įrankis ar priemonė, gali pažeisti asmens teises į nuosavybę, atitinkamai pažeidžiamas proporcingumo principas asmeniui užkraunant pernelyg didelę naštą. Taip pat pastebėta, kad turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų yra neefektyvus, teismai skirtingai aiškina BK 72 str. 4 dalyje įtvirtintas normas. Išplėstinio turto konfiskavimo neefektyvumas siejamas su pareigūnų kvalifikacijos trūkumu, mažu finansavimu – nesprendžiant šių problemų, tikėtina, kad civilinio turto konfiskavimo mechanizmas ateityje taip pat bus neefektyvus. Atsižvelgiant į išdėstytą, siekiant suvienodinti nacionalinę teismų praktiką su EŽŽT praktika ir tarpautiniais teisės aktais, teikimas pasiūlymas keisti BK turto konfiskavimo privalomumą įtvirtinančią (BK 72 str. 3 dalis) ir turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų reglamenutojančią (BK 72 str. 4 dalis) normas.

Raktiniai žodžiai: turto konfiskavimas, proporcingumas, žmogaus teisių apsauga, teisė į nuosavybę.

ANNOTATION

The aim of this thesis is to determine whether the principle of proportionality is implemented in national courts practice when applying the rule of confiscation of assets and wheter the applied measures do not violate the fundamental rights of an individual enshrined in international legal acts. The problems of implementation of extended confiscation of property in the case law and the relation with the new acquisition of Civil asset forfeiture Law are also examined.

In conclusion, the obligation to confiscate property enshrined in Article 72 of the Criminal Code of the Republic of Lithuana in cases when assets are confiscated, potentionally violates the personal property rights, also it does not meet the requirements of the principle of proportionality. It has also been noticed that confiscation of property from third parties is ineffective and the rules enshrined in Paragraph 4 of Article 72 of the Criminal Code are interpreted differently by the courts. What is more, the inefficiency of extended confiscation of property is associated with the lack of qualification of officials, lower financial capacity - without solving these problems, it is believed that the procedure of civil asset forfeiture will be also ineffective. In conclusion, in order to achieve compliance of case law of national courts as the case law of the ECtHR and international legal acts, amendments to the Criminal Code are proposed to change the Article 72 of the Criminal Code.

Keywords: confiscation of property, proportionality, protection of human rights, right to property.

SANTRAUKA

Turto konfiskavimas kaip baudžiamojo poveikio priemonė

Turto konfiskavimas yra viena pagrindinių priemonių kovai su korupciniais, turtiniais, ekoniminiais, finansiniais ir kitais nusikaltimais. Lietuvoje šiuo metu egzistuoja ne vienas turto konfiskavimo mechanizmas – tradicinis turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas ir neseniai įtvirtintas Civilinio turto konfiskavimo įstatymas. Tačiau pastebima, kad turto konfiskavimo netinkamas įgyvendinimas gali pasireikšti Konstitucija ir Konvencija saugomų asmens teisių pažeidimu.

Atlikus teismų praktikos ir teisės aktų, reglamentuojančių šių poveikių priemonių taikymo galimybes, analizę, nustatyti BK 72 straipsnio normos trūkumai, dėl kurių tam tikrais atvejais asmens teisių pažeidimas, nepagrįstai užkraunant asmeniui pernelyg didelę naštą, neišvengiamas. Baudžiamajame įstatyme įtvirtintas turto konfsikavimo privalomumas, nėra numatyta galimybė atsižvelgiant į bylos aplinkybes, konfiskavimo apimtį sumažinti ar visai šios priemonės netaikyti. Tokia norma neužtikrina pareigos teismui kiekvienu atveju, skiriant baudžiamojo poveikio priemonę, vertinti EŽTT ir LAT formuojamos praktikos proporcingumo kontekste. Teismų sprendimuose trūksta konkretumo, išsamaus paaiškinimo dėl baudžiamojo poveikio priemonių paskyrimo pagrįstumo ir tokios priemonės atitikimo baudžiamojo poveikio priemonių siekiamų tikslų atžvilgiu. Atlikta turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų praktikos analizė parodė, kad ši poveikio priemonė prieš trečiuosius asmenis yra neefekyvi, o praktikoje tam tikros normos teismų aiškinamos skirtingai. Turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų normų kontekste galima daryti prielaidą, kad kaltininko šeimos narys, artimas giminaitis, įgiję iš kaltininko turtą, visais atvejais yra laikomas nesąžininga trečiąja šalimi, veikianti kartu su kaltininku. Toks aiškinimas vienareikšmiškai prieštarauja tarptautinių teisės aktų aiškinimui, kuriais siekiama apsaugoti *bona fide* trečiųjų asmenų teises.

Išplėstinio turto konfiskavimas nukreiptas į organizuotą nusikalstamumą ir jo narius, taip pat norma numatyta galimybė konfiskuoti turtą neįrodinėjant tokio turto ryšio su konkrečia nusikalstama veika. Tačiau pabrėžiama, kad išplėstinio turto konfiskavimo sąlygos – konfiskavimas galimas už apysunkių nusikalstamų veikų padarymą, nustatyta 250 MGL nepagrįsto turto riba šiai dienai yra per maža, galimas išplėstinis turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, yra per plačios ir gali nepagrįstai ir neproporcingai apriboti asmens bei trečiųjų asmenų teisę į nuosavybę. Išskiriama papildoma išplėstinio turto konfiskavimo proceso neefektyvumo priežastis – pareigūnų kvalifikacijos trūkumas, mažas finansavimas. Vertinant civilinio turto konfiskavimo proceso panašumą į išplėstinį turto konfiskavimą, nesprendžiant šių problemų, jos analogiškai gali tapti ir civilinio turto konfiskavimo neefektyvo prižastimi ateityje.

SUMMARY

Confiscation of property as a Penal Sanction

Confiscation of property is one of the main tools in the fight against corruption, property, economic, financial and other crimes. At present, there are many mechanisms for confiscation of property in Lithuania – traditional confiscation of property, extended confiscation of property and the recently enacted Civil asset forfeiture Law. However, it is observed that improper implementation of confiscation of property may manifest itself in violation of the rights of the individual that are protected by the Constitution and the Convention.

After the analysis of case law and legal acts regulating the possibilities of application of these sanctions, the shortcomings of the Article 72 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania have been identified – in some cases violation of personal rights by unreasonably imposing excessive burden on a person is inevitable. The Criminal Law stipulates the obligation to confiscate property, it does not provide for the possibility to reduce or exclude the scope of confiscation depending on the circumstances of the case. Such rule does not ensure the obligation of the court to assess in each case, when imposing a punitive measure, in the context of the proportionality of the practice formed by the ECtHR. Judgments lack specificity, detailed explanation of the justification for imposing sanctions and the relevance of such a measure to the objectives pursued by the sanctions. An analysis of the practice of confiscating property from third parties has shown that this sanction is ineffective, and in practice certain rules are interpreted differently by the courts. In the context of the rules on confiscation of property from third parties, it can be assumed that a member of the offender's family, a close relative who has acquired property from the offender, is in all cases considered to be an unfair third party acting together with the offender. Such an interpretation is clearly contrary to the interpretation of international law intended to protect the rights of *bona fide* third parties.

Confiscation of extended property is necessary to fight against criminal organizations, also the rule provides the possibility of confiscating property without proving the connection of such property with a specific criminal act. However, it is emphasized that the conditions for confiscation of extended assets may unreasonably and disproportionately restrict the right to property. An additional reason for the inefficiency of the extended confiscation process is the lack of qualification of officials and low funding. Assessing the similarity of the process of civil asset confiscation to extended confiscation of property, without solving these problems, they may similarly become the reason for the ineffectiveness of civil asset confiscation in the future.